

Angelique de Ridder
Studentnummer 2167532
Opleiding Master SEN
Traject/Cursuscode FPOD0101070
Begeleider Jan Timmers

Er is altijd beweging voor wie het kan zien.

De wereld en wij zijn voortdurend in beweging.

Wat we willen is vaak al aanwezig in kleine verschillen.

Versterk daarom dat wat soms al een beetje goed gaat.

Kleine veranderingen die worden volgehouden, kunnen tot
grote veranderingen leiden.

Een kind doet de was

Impuls Inside

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Introductie.....	5
Hoofdstuk 1. Aanleiding onderzoek en onderzoeksvraag.....	7
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	10
Hoofdstuk 3. De onderzoekopzet	19
Hoofdstuk 4. Dataverzameling en analyse	24
Hoofdstuk 5. Conclusies en aanbevelingen.....	36
Hoofdstuk 6. Evaluatie en reflectie	41
Nawoord	45
Literatuur	46
Lijst van bijlagen	47

Samenvatting.

Dit onderzoek is er op gericht om te ontdekken of het mogelijk is om met behulp van oplossingsgericht werken, ZML leerlingen, te laten werken vanuit hun interesse. Het handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs (Cauffman & van Dijk, 2010) was een belangrijke bron voor informatie met betrekking tot oplossingsgericht werken. De boeken Denken Voelen Doen Sociaal Emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs (T. Deley, 2004) en Kids' Skills (B. Furman, 2003, 2004) zijn een belangrijke leidraad geweest bij de uitvoering als onderzoek instrument. Uit de literatuur blijkt dat oplossingsgericht werken mogelijkheden en ingangen biedt om een betere afstemming te krijgen tussen cognitieve taak en interesse bij ZML leerlingen.

In het onderzoek staan twee jongens uit de Parelgroep centraal. De Parelgroep is een ZML groep van momenteel 11 leerlingen, gevestigd in een reguliere basisschool. Beide leerlingen hebben de indicatie Zeer Moeilijk Lerend. Bij één leerling uit het onderzoek is sprake van het syndroom van Down. Doel van het onderzoek is door gebruik van oplossingsgericht werken en het toepassen van interesses weerstandsgedrag tijdens cognitieve vaardigheden te verminderen of te laten verdwijnen.

Door observaties worden positieve en negatieve gedragsindicatoren duidelijk. Deze gedragsindicatoren worden als meetinstrument gebruikt. Het onderzoek is gericht op effectmeting van gedrag dat beïnvloed wordt door interventies op basis van oplossingsgericht werken. Verdere instrumenten die gebruikt worden zijn; het verhaal en de uitspraken methodiek (DVD model), het foto interview en Kids' Skills. Alle data komende vanuit de gebruikte instrumenten zijn verwerkt in verslaglegging en uitwerking van observaties. Tijdens observaties is gebruik gemaakt van direct toegepaste interventies. Oplossingsgericht werken is steeds aangepast aan het niveau van beide leerlingen.

In dit onderzoek blijkt dat een veranderde houding van de leerkracht en het invoeren van oplossingsgericht werken het gedrag van de leerlingen positief veranderd. Het weerstandsgedrag is grotendeels verdwenen en beide kinderen zijn nu beter in staat om cognitieve vaardigheden uit te voeren.

Introductie

Persoonlijk intro

Mijn naam is Angelique de Ridder.

Na mijn opleiding aan de kleuterleidsters opleiding in Tilburg ben ik in 1982 begonnen in het onderwijs, eerst als invalster op diverse scholen en na een aantal maanden op een destijds nog tweeklassige kleuterschool in Helvoirt. Ik heb de fusie tussen kleuter en lagere school meegemaakt en werkte zodoende een paar jaar later in het basis onderwijs in groep 1-2. In 1989 heb ik de overstap gemaakt naar Tilburg op een nieuwbouwschool in de wijk “de Reeshof”. Daar ben ik samen met de directeur gestart, een paar maanden voordat de school begon mocht ik alle materialen voor de kleuters uitzoeken en het meubilair. De eerste schooldag in augustus waren er 11 kleuters en 5 kinderen verdeelt over groep 3 tot en met 8. Jaren van enorme groei volgden en op het hoogtepunt waren er 7 kleutergroepen en ongeveer 650 leerlingen. Momenteel zijn we redelijk stabiel en hebben we een leerlingenaantal van rond de 330 leerlingen.

De onderzoekscontext

Zes jaar geleden is op onze school de Parelgroep gestart. Vanuit De Bodde, school voor zeer moeilijk lerende (ZML) kinderen, is de vraag gekomen of het mogelijk was om een groepje kinderen met ZML indicatie onderwijs te laten volgen binnen het reguliere onderwijs. Daar waar mogelijk integreren ze in het normale lesprogramma van hun leeftijdsgroep. Dit is een vorm van inclusief onderwijs. Onze school stond hier voor open, we hadden op dat moment al twee ZML leerlingen in de reguliere groepen opgenomen en zij kwamen in aanmerking voor de Parelgroep. In een later stadium is het samenwerkingverband Tilburg erbij betrokken. Gekozen is voor een pilot van drie jaar waarbij een leerkracht vanuit het ZML gestationeerd werd op onze school om de groep te starten en inhoud te geven. Drie jaar geleden heb ik deze groep voor twee dagen in de week samen met een andere collega van onze school overgenomen. Mijn onderzoek wil ik uitvoeren binnen deze groep met twee ZML leerlingen. Een leerling heeft een rugzak ZML indicatie, de ander heeft syndroom van down en ook een ZML indicatie. Beide leerlingen geven weerstand bij de aanbidding van cognitieve vaardigheden. De groep bestaat uit 10 leerlingen waarvan 6 met het syndroom van down. Naast de leerkracht is er een onderwijs assistent aanwezig.

Persoonlijke motivatie voor het onderzoek

Binnen de Parelgroep vind ik het soms lastig om met het gedrag om te gaan. Ik handel veelal vanuit gevoel maar wil gedrag beter kunnen begrijpen om nog professioneler te kunnen handelen. Vorig schooljaar ben ik in contact gekomen met een cursus oplossingsgericht werken en ben hier zeer enthousiast over geworden. Ik wil meer oplossingsgerichte werkwijzen gaan toepassen in de hoop dat het gedrag van de kinderen positief zal wijzigen. Door te kijken naar wat wel goed gaat hoop ik beter aan te sluiten bij het niveau van de twee leerlingen. Ook zou ik graag meer gebruik maken van de “talenten “ van deze kinderen en ze meer verantwoordelijkheid geven in plaats van steeds te sturen vanuit de leerkracht. Ik wil meer open staan voor wat de kinderen zelf aangeven.

Om het onderzoek uit te kunnen voeren is er gebruik gemaakt van een studie tweedaagse met als thema oplossingsgericht werken verzorgd door D. van Dijk. Vanuit de opleiding gedragsspecialist de module sociaal emotionele ontwikkeling, het DVD model verzorgd door Marleen van den Engel.

Vanuit de opleiding gedragsspecialist de module oplossingsgerichte gespreksvoering verzorgd door Louise Corvers.

Masterclass oplossingsgerichte gespreksvoering door Jos Kienhuis.

Masterclass inleefmoment autisme door Marc Peeters en Frie Bortolin.

Masterclass lezen is weer leuk door Marie-José de Ridder.

Alles verzorgd door Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg.

Hoofdstuk 1. Aanleiding onderzoek en onderzoeksvraag.

In dit hoofdstuk wordt de aanleiding en de huidige situatie van het onderzoek beschreven. Dit leidt tot de doelstelling van het onderzoek en het definiëren van de onderzoeksvraag. In het laatste onderdeel worden de deelvragen beschreven.

Aanleiding van het onderzoek.

Op basisschool De Wegwijzer wordt gewerkt met 10 leerlingen met een ZML indicatie. (Zeer Moeilijk Lerend) Ze hebben allemaal een andere leeftijd en elk kind functioneert op zijn eigen ontwikkelingsniveau. Instructie geven gebeurt grotendeels individueel en er is een dagindeling ontwikkeld waarbij instructie, zelfstandig werken en spel elkaar afwisselen.

Binnen de Parelgroep zijn grote verschillen in gedrag tijdens het werken met cognitieve vaardigheden. De meeste kinderen gaan niet altijd even enthousiast aan het werk, maar laten zich wel sturen. Twee van de leerlingen echter gaan steeds vaker en soms ook heftiger in verzet. Dit gedrag komt niet voor op het moment dat zij vrije keuze hebben of als ze gaan knutselen

Vanuit het samenwerkingsverband Tilburg werd vorig schooljaar de mogelijkheid geboden om een cursus sociaal-emotionele ontwikkeling, pedagogische en gedragsproblemen te volgen. Binnen deze cursus kwam oplossingsgericht werken aan bod. Dit is een manier van werken die goed aansluit bij de manier van werken binnen de Parelgroep. Het biedt volop mogelijkheden voor een verdere uitwerking en items voor mogelijk onderzoek.

Omdat de Parelgroep een initiatief is dat nog niet veel navolging heeft gekregen en het redelijk uniek is, is de manier van werken nog volop in ontwikkeling. Er is gestart vanuit de ZML methode, zoals deze gebruikt wordt op 'de Bodde' in Tilburg. Maar de school waar het onderzoek wordt uitgevoerd is een reguliere school en binnen deze school heerst de gedachte de Parelgroep als een "groep" van de school laten functioneren. Oplossingsgericht werken past binnen de filosofie van de school. Er wordt uitgegaan van wat er wel lukt, een positieve aanpak. De school streeft ernaar ieder kind de persoonlijke aandacht te geven die het nodig heeft.

Huidige situatie.

Iedere ochtend wordt er in de Parelgroep gestart met een gezamenlijke activiteit in de kring. Na deze activiteit staat er mandjeswerk op het programma. Mandjeswerk is een manier om werkhouding en zelfstandigheid te bevorderen. Het mandjeswerk is van oorsprong afkomstig uit het TEACH programma. TEACH staat voor “Treatment and education of autistic and related communication handicapped children” (Schöpler 1988).

Tijdens het mandjeswerk zitten de kinderen individueel aan tafel. In de mandjes is werk opgenomen wat de kinderen in principe zelfstandig kunnen maken of uitvoeren. De leerkracht en onderwijsassistent bieden hulp waar nodig. Iedere ochtend doet zich min of meer hetzelfde voor: De leerling Sven wil na de kring niet aan zijn tafel gaan zitten. Hij blijft in de kring zitten of loopt de poppen- of bouwhoek in. Hij zegt: “wille nie mandjesweken” Met veel kunst en vliegwerk gaat hij aan zijn tafel, waar hij vervolgens de inhoud van de mandjes op de grond gooit, om daarna zelf op de grond te gaan liggen en alles één voor één weer op te rapen. Voor er echt gewerkt wordt zijn is er soms wel 20 minuten verstreken.

De leerling Joost laat een ander gedrag zien. Hij gaat wel meteen naar zijn tafel, maar moppert vaak: “mandjes zijn saai”. Joost spreekt uit het werk moeilijk te vinden, of hij vindt het makkelijk. Vervolgens moet hij naar de wc, gaat veelvuldig zijn neus snuiten. Als hij aan het werk is, zit hij veelvuldig rond te kijken en doet vervolgens niets. Hij kan zijn aandacht niet bij het mandjeswerk houden. Vaak is zijn werk aan het einde van de werktijd niet af.

Doelstelling van het onderzoek.

De weerstand tijdens cognitieve vaardigheden moet afnemen of nog liever verdwijnen. De vraag is of het mogelijk is om het geschetste gedrag van beide kinderen beter te begrijpen? Biedt oplossingsgericht werken in de Parelgroep een mogelijke oplossing en kan er meer gebruik gemaakt worden van de interesses van de leerlingen.

Deze overwegingen leiden tot de volgende onderzoeksvraag.

Creëer ik met behulp van oplossingsgericht werken een betere afstemming tussen een cognitieve taak en interesse bij 2 ZML leerlingen?

Deelvragen.

Deelvragen die zich hier bij voordoen zijn:

1. Wanneer doet weerstandsgedrag zich voor?
2. Welke krachtbronnen en interesse van het kind zijn bruikbaar?
3. Is het mogelijk om vanuit interesses te werken en verantwoordelijkheden te geven
4. Wat is het effect van oplossingsgerichte gespreksvoering?
5. Op welke manier kan schaalindeling toegepast worden?
6. Welke positieve en negatieve gedragsindicatoren zijn zichtbaar?

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

Inleiding

In dit hoofdstuk komt de relatie aan bod tussen de literatuur en het onderzoek. Het geeft antwoord op de onderzoeksvraag. Het bestudeerde domein is oplossingsgericht werken.

“Oplossingsgericht werken moet een leidraad zijn voor werken in het speciaal onderwijs”. Jos Kienhuis, woensdagacademie 27 oktober 2010.

Wanneer het welbevinden van een kind, de sociaal emotionele ontwikkeling, niet goed functioneert, komt het kind niet of moeilijk tot verdere ontwikkeling. Het sociaal emotionele gedrag staat leren dan in de weg. Sociaal emotionele ontwikkeling kan omschreven worden als het in balans zijn met jezelf en de ander. Ook is er onderscheid te maken in situaties alleen of samen. (Ton Deley, 2004). Beide kinderen van de Parelgroep zijn regelmatig niet in balans met zichzelf of hun omgeving.

Oplossingsgericht werken (OGW) is begin jaren tachtig van de vorige eeuw ontwikkeld door Steve de Shazer en Insoo Kim Berg. Het is ontstaan vanuit de psychotherapie en zij noemden het de “solution focused approach”.

Later werd het van oorsprong Amerikaanse model verder vormgegeven en verfijnd in Europa, belangrijke mensen hierbij waren Luc Isebaert, Myriam le Fevre de ten Hove en Louis Cauffman.

De centrale taak binnen OGW is nieuwe betekenissen te helpen vinden en nieuw gedrag te helpen vinden.

OGW is een respectvolle en doelgerichte aanpak om snel verbetering tot stand te brengen. Het past binnen iedere vorm van onderwijs en methode omdat het naast al bestaande methodes te gebruiken is. Het is niet iets helemaal nieuws gaan doen maar juist gebruik maken van wat al goed gaat. Het sluit aan bij wat je al weet, kunt kent en doet, simpel werkt het best (Cauffman & van Dijk, 2010).

De kracht ligt in het herhalen van wat al goed gaat.

De basis.

Dagelijks is men bezig met het zoeken van allerlei oplossingen voor problemen. De manier waarop naar het probleem gekeken wordt bepaald de manier van oplossen.

Binnen het OGW bestaan 3 basisregels:

1. Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders.
2. Als iets wel (of beter) werkt, doe er meer van.
3. Als iets blijkt te werken, leer het (van/aan) iemand anders.

(Cauffman & van Dijk, 2010, p 33)

Er wordt vaak tijd en energie gestoken in iets wat niet of niet goed werkt. Door naar andere mogelijkheden te zoeken of iets anders te proberen kan er verandering optreden. Binnen het onderzoek is dit een invalshoek waar gebruik van gemaakt zal worden.

Verdere basis aannames van OGW zijn:

- mensen zijn verwickeld in een constant proces waarin ze hun ervaringen een betekenis geven
- verandering is er constant en onvermijdelijk
- toekomst is onderhandelbaar en wordt geschapen
- kleine oplossingen kunnen leiden tot grote veranderingen
- geen enkel probleem doet zich de hele tijd voor
- mensen hebben de wil om te veranderen
- we hebben een optimistische kijk op mensen
- mensen beschikken over een overvloed aan hulpbronnen

(Durrant, 2001, Berg & de Jong, 2001, de Shazer & Dolan, 2007)

Omgaan met weerstand.

Binnen het onderzoek wordt gewerkt met 2 leerlingen met weerstand. Over weerstand wordt binnen OGW de volgende uitspraak gedaan.

Weerstand is een concept in het hoofd van de probleemgerichte ander.

In oplossingsgerichte termen biedt weerstand juist additionele informatie; de ander laat weten dat wat we te berde brengen (of de manier waarop) niet erg nuttig is op dat moment.

Telkens als je tegenstand-tegenslag of tegenweer-ontmoet, kun je je het beste afvragen:

- wat wil de ander me vertellen?
- welke aanwijzing wil hij me geven?

- heb ik voldoende informatie verstrekt?

En complimenteer je tegenstrever met alles wat in zijn opstelling wel bruikbaar is. (Cauffman & van Dijk, 2010.p 40).

Complimenteren.

Ieder mens heeft graag complimentjes. Dit geldt zeker voor de kinderen van de Parelgroep. Complimenten zijn echter wel aan regels gebonden anders hebben ze niet veel effect. Ook binnen OGW zijn theorieën over complimenteren. De aandachtspunten zijn:

- Meen wat je zegt, een compliment moet gemeend, authentiek en respectvol zijn
- Het compliment moet relevant zijn voor de situatie en gebaseerd op de realiteit
- Complimenten slaan het beste aan als ze afgestemd zijn op de situatie en de ontvanger

(cauffman & van Dijk, 2010.p 66)

Bovenstaande uitspraken zijn heel herkenbaar in de Parelgroep. De kinderen van de Parelgroep komen veel complimentjes vragen uit zichzelf. Ze hebben veel behoefte aan bevestiging en lichamelijk contact. Ze komen vaak even knuffelen en stralen als ze een compliment krijgen. Ze willen hier echt hun best voor doen, ze gaan er beter van werken.

Krachtbronnen.

Bij oplossingsgericht werken wordt een beroep gedaan op krachten en sterktes van mensen. Dit is een heel belangrijk gegeven bij de twee kinderen die geobserveerd gaan worden in het onderzoek. Ze hebben immers een lage intelligentie en zijn niet altijd in staat om gedachtes en gevoelens goed onder woorden te brengen. Door gebruik te maken van hun krachtbronnen kunnen “verborgen “talenten gebruikt worden om ze verder te helpen in hun ontwikkeling. Successen, sterke kanten, mogelijkheden, motivaties en gedrag zijn mogelijkheden om te worden gebruikt. Vertrouw op de resources (bronnen) van de ander. Dit valt te omschrijven als alle mogelijke en denkbare krachtbronnen die kunnen worden ingezet om oplossingen te genereren. Voor de een werkt dit, voor de ander dat, voor iedereen kan iets anders benut worden. Elk mens heeft krachtbronnen tot zijn beschikking. Door oplossingsgerichte vragen te stellen en er nadrukkelijk positief aandacht aan te schenken, help je de ander om zijn krachtbron (weer) te gebruiken. Een krachtbron

kan alles zijn wat op een constructieve manier kan worden gebruikt om een probleem op te lossen. (Cauffman & van Dijk, 2010 p.65).

De zeven stappendans

Samen met de leerling naar oplossingen werken wordt binnen OGW omschreven als de zeven stappendans. Op een harmonieuze manier samen bewegen om te komen tot een goede werkrelatie. Centraal staat het complimenteren. Daar omheen worden 6 stappen aangegeven.

1. De eerste logische stap is de uitnodiging, het contact leggen met de ander om verder te kunnen gaan. Welke stap dan volgt hangt af van de situatie. Het schema onderaan geeft aan wat een mogelijk logische volgorde is, het is een hulpmiddel, flexibel er mee omgaan is mogelijk.

2. Context verkennen is noodzakelijk omdat omgevingsfactoren beïnvloeden hoe we dingen die we tegen komen waarnemen.

3. Doelen stellen die de moeite waard zijn om aan te werken, doelen vanuit de leerling zelf. De doelstellingsvraag: "Wat moeten we doen of bespreken, zodat het voor jou nuttig zal zijn" Nuttige doelen zijn SMART.

- Specifiek (duidelijk en concreet)
- Meetbaar (hoe gaan we het doen?)
- Acceptabel (is er draagvlak voor wat we doen)
- Realistisch (is het doel haalbaar)
- Tijdgebonden (wanneer beginnen we, wanneer is het klaar).

Doelen moeten ook nog PRIMA zijn

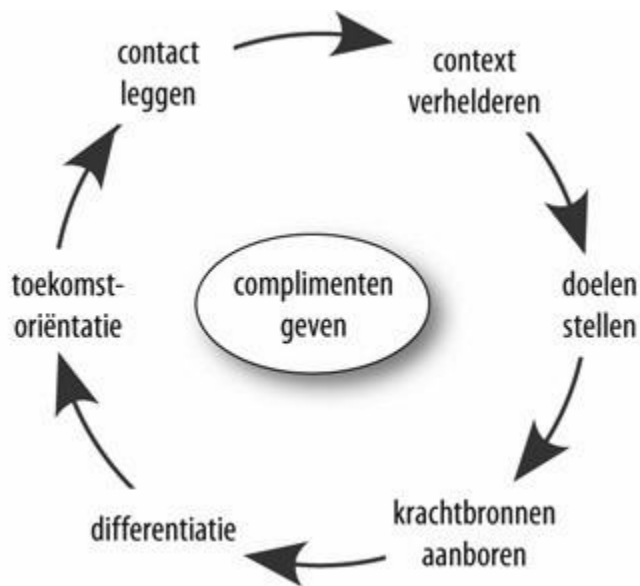
- Positief geformuleerd
- Realistisch (passend bij de persoon en situatie)
- Ik vorm gebruikend
- Meetbaar
- Aantrekkelijk

4. Sterke punten kunnen gezien worden als gebruik maken van de krachtbronnen.

5. Uitzonderingen benoemen is gericht op momenten dat het probleem zich op een andere manier voor doet. Door uitzonderingen op het spoor te komen kan men weer voortbouwen.

6. Toekomstgericht, het oplossingsgerichte model is meer geïnteresseerd in de toekomst. Niet op zoek naar het verleden (de oorzaken) maar zoeken naar oplossingen.

De zevenstappendans in schema (Cauffman & van Dijk, 2010).

De mirakelvraag

Een techniek die bedacht is om toekomstgericht te kijken is de mirakelvraag ook wel wondervraag genoemd. Steve de Shazer (1988) heeft hem bedacht. Deze vraag laat je op een nieuwe manier naar problemen kijken en er op een alternatieve manier mee omgaan. De opeenvolgende stappen binnen deze vraag zijn als volgt: (Cauffman & van Dijk, 2010).

Vraag toestemming om een merkwaardige vraag te mogen stellen

1. Gebruik een yes-set (uitleg volgt verderop)
2. Stel de mirakelvraag op gedecideerde wijze.
3. Definieer nauwgezet wat er tijdens het mirakel gebeurt.
4. Accepteer alle antwoorden zonder discussie.
5. Ontlok de ander steeds meer details.
6. Vraag hoe de omgeving van de ander zou merken dat dit mirakel zich heeft voltrokken.
7. Geef complimenten voor elk nuttig antwoord en herhaal wat de andere net heeft gezegd.

In de wondervraag wordt gevraagd – wat er dan anders is – wat zien we jou anders doen als het probleem is opgelost.

De Yes-set

Yes-set is een manier van vragen stellen waarop de ander “ja” moet beantwoorden. Er ontstaat dan een stemming van meegaandheid. Van die stemming kan gebruik gemaakt worden in het vervolg van het contact. De ander wordt ontvankelijker voor alles wat volgt. (Bannink,2007).

De Flowchart

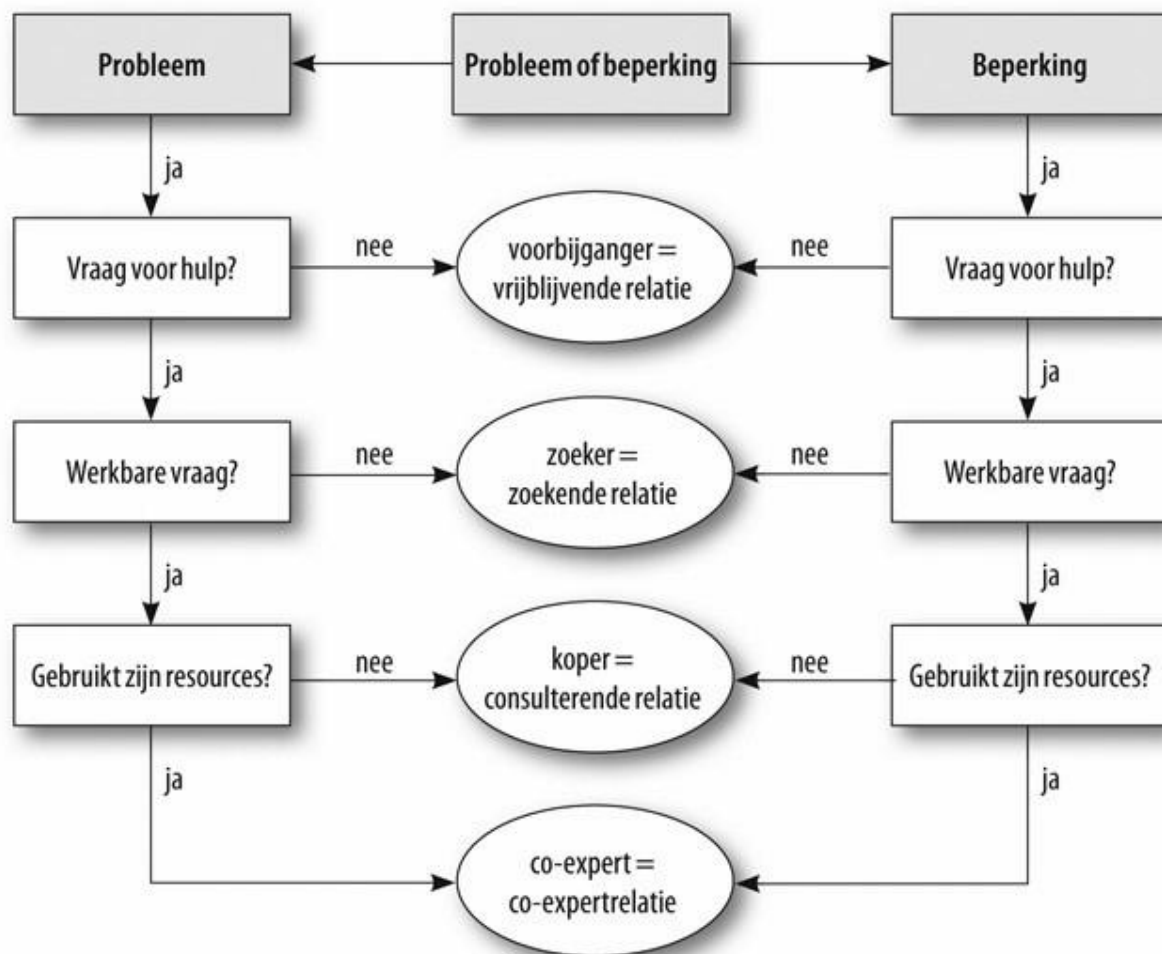
Om te kijken of er sprake is van een werkrelatie tussen leerkracht en kind kan gebruik gemaakt worden van de flowchart. Dit gaat uit van vier startvragen.

1. Hebben we te maken met een beperking of probleem?
2. Is er sprake van een hulpvraag?
3. Is de hulpvraag werkbaar?
4. Is de ander in staat zijn krachtbron te gebruiken?

Het kenmerk van een beperking is dat er geen oplossing voor denkbaar is. De toestand is zoals het is. Aan een beperking kun je niets veranderen, hooguit aan de beleving ervan. Binnen het onderzoek is het gegeven dat één van de onderzoek kinderen syndroom van down heeft een gegeven, dit gegeven kan niet veranderd worden. Wel kunnen gevolgen die voortkomen uit de beperking een probleem opleveren. Met het probleem kan wel wat gedaan worden. Een probleem heeft als kenmerk dat er wel een oplossing denkbaar is, een probleem biedt uitdagingen. Belangrijk is om een beperking niet te gaan behandelen als probleem en een probleem niet als een beperking. Voor elk probleem is dus een oplossing denkbaar anders zou het geen probleem maar een beperking zijn.

Vanuit het onderscheid tussen probleem en beperking is er een tweede vraag, Is er een hulpvraag? Als er geen hulpvraag is, is het contact vrijblijvend. Er wordt dan gesproken over een vrijblijvende werkrelatie. Wanneer er een onwerkbaar hulpvraag is spreekt men van een zoekende werkrelatie. Als er een werkbaar hulpvraag is maar men is niet (meer) in staat om eigen krachtbronnen aan te wenden, dan is er sprake van een consulterende werkrelatie. Is er een werkbaar hulpvraag en men is in staat eigen krachtbronnen te gebruiken dan is er sprake van co-expertwerkrelatie. Binnen het onderzoek is het van belang om steeds notitie te nemen van welke werkrelatie het kind op dat moment gebruik maakt. Bij vrijblijvende werkrelatie wordt er immers geen hulpvraag gesteld.

Onderstaand schema geeft de flowchart aan (Cauffman & van Dijk, 2010).

Mandaat

Mandaat is een volmacht om een functie te kunnen uitoefenen. Een mandaat is niet iets wat je hebt maar wat je moet verdienen. Belangrijk in het onderzoek is dus om steeds te kijken of er mandaat verkregen wordt. De leerling moet bereidt zijn les te krijgen en iets te willen leren. Als het mandaat niet afgegeven wordt door de leerling kun je niet aan het werk, er moet dan eerst gebouwd worden aan een relatie of vertrouwen om een mandaat te verkrijgen. Er zijn drie mandaten te onderscheiden.

8. De leider zet de grote lijnen uit neemt initiatief en bepaalt de richting.
9. De manager is verantwoordelijk voor de organisatie.
10. De coach creëert een omgeving waarbinnen de ander het beste uit zichzelf kan halen. Vaak lopen deze drie mandaten in elkaar over.
11. Mandaat geeft de toestemming om met het kind aan de slag te kunnen, het bepaalt of een interventie lukt of mislukt. Wanneer er geen sprake is van een hulpvraag is er sprake van een voorbijganger. Adviezen zijn hier nutteloos en hebben soms een omgekeerd effect. Wanneer er een hulpvraag is die niet

duidelijk is, is er sprake van een zoeker in een zoekende relatie. Wanneer er een duidelijk doel is geeft de leerling een duidelijk mandaat af. Hij weet waar hij naar toe wil maar niet hoe. Hier wordt hij een koper genoemd in een consulterende relatie.(Tijdschrift zorgbreed jaargang 6 nummer 23, van Dijk en Cauffman 2008-2009).

Schalen

Met behulp van schaalvragen omzeil je de weerstand van de ander. Het gebruik van schaalvragen geeft aan dat verandering mogelijk is. Belangrijk bij schaalvragen is om samen met het kind na te gaan wat het cijfer inhoudt. Het beschrijven is een gezamenlijk onderdeel, leerkracht en kind werken samen aan duidelijkheid wat ze willen bereiken. Het getal heeft geen absolute waarde, er wordt gelet op vooruitgang, wat kun je doen om morgen een stapje hoger uit te komen. Schalen kan op verschillende manieren. Een schaal van 1 tot 10. Schalen met symbolen bijvoorbeeld werken met verschillende smilies. Fysieke schaal (touw of lijn op de vloer) waar sta je op een lijn, begin midden of eind. Schalen kan individueel plaats vinden of met een hele groep waarbij een gezamenlijk doel wordt bepaald. In ieder gesprek kan vooruitgang geschaald worden. Je kunt laten zien dat wat er gevraagd wordt slechts een klein stapje is. Je kunt in een schaal van alles onderbrengen bijvoorbeeld motivatie, verwachting, tevredenheid vertrouwen, ontwikkeling, vooruitgang. (Cauffman & van Dijk, 2010 p. 72) In het onderzoek wordt gekeken of het mogelijk is om met schaalwerking aan de slag te gaan en wat mogelijk effect hiervan is. Het schalen wordt ingezet om een betere werkhouding en motivatie te bewerkstelligen.

Vraagstelling

In het onderzoek wordt ruimte gemaakt om met een andere manier van vraagstelling aan de slag te gaan. De waarom vraag wordt niet meer aan de kinderen gesteld. Vaak weten ze hier immers geen antwoord op. Een betere variant is. Hoe komt het dat...? Wat-Wie-Waar-Wanneer-Hoe vragen zijn beter bruikbaar. (Jos Kienhuis, woensdag academie)

De kubus van Cauffman

De kubus van Cauffman bevat alle segmenten van oplossingsgericht werken. Door steeds naar een zijde van de kubus te kijken worden alle aspecten van

oplossingsgericht werken belicht. De kubus bevat onderdelen van uitgewerkte items in dit hoofdstuk en wordt toegevoegd als bijlage 3.

Onderzoeksvraag beantwoord vanuit literatuur

De onderzoeksvraag is: Creëer ik met behulp van oplossingsgericht werken een betere afstemming tussen een cognitieve taak en interesse bij 2 ZML leerlingen?

Door de uitgangspunten van het oplossingsgericht werken te bekijken en toe te passen, ga je uit van wat wel werkt. Er wordt gebruik gemaakt van de interesses en krachtbronnen van een kind. Het biedt mogelijkheden om interventies toe te passen juist vanuit de belangstelling. Oplossingsgericht werken geeft een andere manier van kijken. Door een veranderende houding van de leerkracht verandert het kind. Het gedrag van de leerkracht beïnvloedt de grootste verandering, gaan denken in vaardigheden in plaats van problemen. Oplossingsgerichte gespreksvoering en schaalvragen geven mogelijkheden om verantwoording over het werkgedrag van het kind te geven. Samen worden de normen samengesteld. Het kind is belangrijk in het geheel. Oplossingsgericht werken leert het verhelderen van wensen en het zoeken naar mogelijkheden. Oplossingsgericht werken biedt dus mogelijkheden en ingangen om een betere afstemming te krijgen tussen cognitieve taak en interesse.

Hoofdstuk 3. De onderzoekopzet

Inleiding

In dit hoofdstuk komt aan bod hoe het onderzoek is opgebouwd. Welke onderzoeksstrategie is gekozen en hoe de onderzoeksvragen zijn geoperationaliseerd. Er wordt uitleg gegeven over de onderzoeksmethoden en wie bij het onderzoek zijn betrokken. Er wordt aandacht besteed aan data analyse en triangulatie. Het hoofdstuk sluit af met hoe er omgegaan is met ethiek.

De onderzoeksstrategie en procedure

Het onderzoek is een kwalitatief kleinschalig praktijkonderzoek. Het wordt uitgevoerd op een reguliere basisschool met daarbinnen een groep ZML leerlingen. De school bestaat uit 13 groepen. Het onderzoek gaat over betekenis geven aan situaties en gedrag. Het onderzoek is gericht op effect meting van gedrag dat beïnvloed wordt door interventies op basais van oplossingsgericht werken.

Er wordt een cyclisch proces doorlopen waarbij vanuit observaties een interventie wordt gedaan bestaand uit elementen van OGW. Het effect hiervan wordt gemeten middels observatie. Daarna volgt weer een nieuwe ronde van interventie en observatie en zo vormt zich een cyclisch proces. Het uiteindelijke doel is te achterhalen of OGW in zijn algemeenheid bruikbaar is, maar vooral welke elementen het meest bruikbaar en het meest effectief zijn. Ook wordt er gekeken of OGW aanpassingen vraagt voor ZML leerlingen.

Om geschikte interventies te plegen wordt gebruik gemaakt van diverse OGW instrumenten zoals model Doen Denken Voelen, foto-interview, elementen van Kids' Skills. De interventies zelf zijn gebaseerd op elementen van OGW.

Om meer inzicht te krijgen in oplossingsgericht werken worden er twee modules gevolgd uit de studie gedragsspecialist. De eerste module vindt plaats in oktober / november 2010. Van hieruit kan een eerste start gemaakt worden met observaties en het hanteren van het DVD model (Doen, Voelen, Denken). Observaties vinden plaats in de groep het gaat daarbij alleen om aspecten van het gedrag die voor het onderzoek interessant zijn. Er wordt gebruik gemaakt van directe observatie dat wil zeggen dat de leerlingen de observant kunnen zien.

Gedurende het onderzoek wordt gewerkt met oplossingsgerichte interventies die voort komen uit de observaties en gebruikte onderzoek modellen en methodes. Hier

volgt steeds verslag legging van. In januari wordt het foto interview afgenomen. In maart volgt de tweede module oplossingsgerichte gespreksvoering. Deze activiteiten zullen leiden tot een verdere invoering van oplossingsgericht werken, met de nadruk op werken vanuit interesses en gebruik makend van de eigen krachtbronnen van het kind. Er blijft tussentijds steeds observatie van gedragsindicatoren plaats vinden om te meten wat het effect van oplossingsgericht werken is.

De deelnemers

De deelnemers zijn twee jongens uit de Parelgroep. De Parelgroep is een ZML groepje van 10 leerlingen. Beide leerlingen hebben een indicatie zeer moeilijk lerend. Bij één leerling is sprake van het syndroom van down. Beide leerlingen laten weerstand zien tijdens aanbieding van cognitieve vaardigheden.

Methode en instrumenten

1. Het verhaal en de uitspraken methodiek (DVD model)

Het onderzoek wordt gestart vanuit het verhaal van het kind. Narratieve psychologie is de psychologie van het verhaal. Het onderzoekt hoe mensen door het vertellen van hun verhaal en daarover te reflecteren zichzelf (kunnen) helpen ontwikkelen. Het verhaal vormt een persoonlijk interpretatiekader. Het fungeert als een bril, een waarneming en interpretatie van de beroepssituatie. Het geeft er betekenis aan en handeling ervan. (Hermans in Deley, 2004)

De uitspraken methodiek past in een kwalitatief onderzoek. Het is een curatief model dat wil zeggen dat je het achteraf gebruikt. Het is bedoeld om in te grijpen, bij te sturen. Er worden 25 uitspraken over het kind gedaan. Deze uitspraken worden ondergebracht in het segment “alleen” of het segment “samen”. Onder “alleen” verstaan we situaties waarin het kind alleen speelt of werkt. Onder segment “samen” verstaan we situaties waarin het kind met anderen speelt of werkt.

Vervolgens wordt er gekeken of het een uitspraak betreft over Denken (A) Voelen (B) of doen (C). Alle uitspraken worden zo onderverdeeld. Er wordt gekeken of het een positieve of negatieve uitspraak is en dat wordt genoteerd. Door middel van een + of – is. Is het een positieve of negatieve uitspraak. Alle positieve uitspraken worden vervolgens uit ieder segment gehaald. Is er sprake van een patroon en kan hier een hulpvraag uit geanalyseerd worden? Als laatste stap worden gewenste sociaal-emotionele ondersteuningsmogelijkheden vastgesteld.

2. Het foto interview

Het foto interview is ontwikkeld door REC Midden Brabant, externe dienstverlening. Binnen het interview zijn er twee mogelijkheden. De eerste mogelijkheid is een algemeen beeld te krijgen van de interesses en activiteiten van het kind. Naast interesses kan er ook een specifieke hulpvraag gericht afgenomen worden. Het interview bestaat uit vooraf geselecteerde foto's die aansluiten bij de belevingswereld/leeftijd van het kind. Er worden minimaal 50 foto's gebruikt. Denk aan foto's met activiteiten zoals zwemmen, spelen, aankleden, boek lezen etc. Er is een ja en een nee kaart. Foto's worden een voor een getoond. Het kind krijgt de vraag: "Doe je dit wel eens, of heb je dit wel eens gedaan? Leg dan de foto bij het kaartje ja. Doe je dit nooit, leg dan de foto bij nee". Op een score formulier wordt gescoord op een 10-puntsschaal. Hoe belangrijk is de foto voor het kind? Vervolgens wordt bekeken of er hulp nodig is of kan het kind het alleen. Hoe tevreden of blij ben je ermee? Als laatste stap komt de toverkaart. "Je mag iets toveren, wat zou er dan veranderen? Waaraan merk je dat morgen? Waaraan merkt de juf of meneer de verandering? De beschreven stappen vormen een leidraad, ieder kan zijn eigen weg hierin zoeken. Niet alle stappen hoeven genomen te worden. (Tijdschrift Remedial Teaching, jaargang 19/ 2011. Nr1)

3. Kids' Skills

Kids' Skills is een methode om op speelse wijze vaardigheden bij kinderen te ontwikkelen. Kinderen leren in 15 stappen basisvaardigheden te ontwikkelen, om manieren te vinden om hun problemen te overwinnen. Sterke punten en vermogens worden ontdekt. De 15 stappen kunnen gebruikt worden als een programma om van begin tot eind in deze volgorde uit te voeren. Het kan ook gebruikt worden als losse op zichzelf staande ideeën die gebruikt worden in situaties die zich daarvoor lenen. De volgende 15 stappen komen uit de methode Kids' Skills (Ben Furman, 2003,2004).

Wat is Kids' Skills?

Kids' Skills vereist een nieuwe manier van denken

De 15 stappen

Stap 1 Problemen vertalen in vaardigheden

Stap 2 Het eens worden over de vaardigheid die geleerd moet worden

Stap 3 De voordelen van een vaardigheid onderzoeken

- Stap 4 De vaardigheid een naam geven
- Stap 5 Een totemfiguur kiezen
- Stap 6 Supporters werven
- Stap 7 Meer zelfvertrouwen geven
- Stap 8 Plannen maken om het te vieren
- Stap 9 De vaardigheid omschrijven
- Stap 10 Naar buiten treden
- Stap 11 De vaardigheid oefenen
- Stap 12 Geheugensteuntjes bedenken
- Stap 13 Vieren dat het gelukt is
- Stap 14 De vaardigheid aan anderen doorgeven
- Stap 15 Op naar de volgende vaardigheid

Data verzameling en analyse

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen worden meerdere methoden gebruikt. Allen hebben als doel meer inzicht in de interesses van de kinderen te krijgen om zodoende een betere afstemming te krijgen tussen cognitieve taak en interesse. Om dit te analyseren kan gebruik gemaakt worden van observaties tijdens deze activiteiten. Welk gedrag zien we als er geen of juist wel een oplossingsgerichte werkwijze toegepast wordt? Hoe zien negatieve en positieve gedragsindicatoren eruit? Er zijn meerdere momenten van observatie noodzakelijk om tot een zo objectief mogelijk beeld te komen. De observaties zijn gericht op effect meting in gedrag en zijn een beschrijving van dit gedrag. In oktober starten de eerste observaties op dat moment wordt er nog niet gewerkt volgens de elementen van OGW. Observaties richten zich op positieve en negatieve gedragsindicatoren tijdens het mandjeswerk in de ochtend.

Na het invullen van het DVD model, vindt de eerste interventie plaats. Uit tussentijdse observaties zullen nieuwe interventies plaats vinden. In november wordt gewerkt met Kids' Skills. Vanaf januari volgen wekelijks observaties tijdens mandjes werk. Ook wordt dan het foto- interview afgenomen en gewerkt met schalen.

Validiteit

Binnen het onderzoek wordt de werkelijkheid zoveel mogelijk intact gelaten. Alle interventies en onderzoeksmethodes vinden zoveel mogelijk binnen de groep plaats, er wordt geen uitzonderingssituatie gecreëerd. Bij de observaties worden feiten en

interpretaties van elkaar gescheiden. Toegepaste interventies worden doorgezet tijdens de werkdagen van de duo collega. Gedrag van beide kinderen tijdens deze dagen wordt steeds doorgesproken en geeft de interpretatie van de duo collega. Hierdoor ontstaat transparantie in het onderzoek waardoor een eerlijk beeld geschetst kan worden. Het foto interview wordt afgenomen door de ambulant begeleider vanuit “De Bodde”, evaluatie hiervan vindt gezamenlijk plaats. (dit was noodzakelijk omdat “De Bodde” anders geen toestemming gaf om het foto-interview te gebruiken.)

Triangulatie

Triangulatie (het onderzoeksveld op verschillende manieren benaderen) wordt bereikt door het onderzoek te doen op verschillende momenten, in verschillende situaties, met verschillende instrumenten. Uitgangspunt is het oplossingsgericht werken in combinatie met gedrag. Dit gedrag is bekeken vanuit de leerkracht, maar ook het kind geeft eigen wensen en vaardigheden aan. Dit in combinatie met het DVD model, foto interview en Kids’ Skills, geeft aanleiding voor het toepassen van verschillende interventies op verschillende momenten.

Ethiek

Voorafgaand aan het onderzoek werd overlegd met directie en de duo collega. Op een informatieve avond voor de ouders in het begin van het schooljaar zijn de ouders op de hoogte gesteld van de inhoud van het onderzoek. Aan de ouders van de twee betrokken kinderen is persoonlijk toestemming gevraagd. Na mondelinge goedkeuring werd gestart. De namen van de kinderen zijn geanonimiseerd. Er wordt gebruik gemaakt van de fictieve naam Sven en Joost. Tijdens het onderzoek zijn beide ouders steeds op de hoogte gehouden. Verder werden de gegevens uit de onderzoek instrumenten en de verslaglegging regelmatig voorgelegd en besproken met duo collega, onderwijs assistente en directie van de school, critical friends en begeleider.

Hoofdstuk 4. Dataverzameling en analyse

Inleiding

Dit hoofdstuk bestaat uit een feitelijke presentatie en beschrijving van de verzamelde gegevens en van de data analyse. Er volgt een beschrijving van uitkomsten per onderzoeksmethode.

4.1 Verhaal en DVD model van Sven

Het onderzoek is gestart vanuit het verhaal van beide leerlingen. Het verhaal (T. Deley, 2004) is opgesteld door de leerkracht en geeft de beginsituatie weer van september 2010.

Het verhaal over Sven kwam er als volgt uit te zien.

Sven is een jongen van 11 jaar met het syndroom Van Down.

Zijn eerste levensjaar is een aaneenschakeling geweest van medische ingrepen en ziekenhuis opnames. Momenteel functioneert Sven op een belevingsniveau van oudste kleuter/ groep 3 leerling.

Sven is vaak vrolijk en opgewekt en heeft een hele brede belangstelling. Dieren, muziek en groot stoer en sterk zijn is heel belangrijk voor hem. Hij is dol op feestjes en is nieuwsgierig aangelegd. Sven vertoont dagelijks weestand als hij moet gaan mandjeswerken. Hij wil niet aan zijn tafel gaan zitten maar gaat liggen op de grond of kruipt weg ergens in het lokaal. Hij moet dan met dwang aan zijn tafel gezet worden. Hierbij geeft hij fysieke weerstand (zich schrap zetten en niet meewerken) of gaat roepen en nee gillen. Eenmaal aan tafel gaat hij niet werken maar gooit hij materialen op de grond of gaat met zijn hoofd op tafel liggen. Op andere momenten is hij storend voor andere kinderen doordat hij spullen af gaat pakken of blijft gillen. Het is een dagelijks terugkerend patroon. Met veel energie en creativiteit van de leerkracht lukt het om hem na enige tijd toch aan het werk te krijgen. Het probleem blijft echter wel in stand en verandert niet.

Vervolgens is het DVD model aan de hand van 25 uitspraken ingevuld. Deze 25 uitspraken werden samengesteld door beide leerkrachten en de onderwijsassistente.

Schema 1 Denken Voelen Doen Sven

	Situaties alleen	Situaties samen
Denken	+ - werkt liefst alleen aan tafel, heeft ruimte nodig	+ kan goed vertellen - geeft weerstand bij cognitieve activiteiten. + - vindt opdrachten vaak moeilijk - kan geen aandacht delen tijdens instructie
Doen	+ is nieuwsgierig - is vaak in een eigen wereld + luistert graag muziek	- speelt graag alleen + wil mee bepalen wat er gedaan wordt. - zet zich af tegen regels. - kan moeilijk materiaal delen. + kan samenspelen + werkt graag samen met de leerkracht + werkt graag in spel vorm + knutselt graag + - heeft behoefte aan vaste structuren + kan heel behulpzaam zijn
Voelen	+ houdt veel van dieren	- is jaloers als ander de aandacht krijgt. + heeft graag aandacht. - veel moeite met veranderingen - blijft lang hangen in negatief gedrag + - heeft extreme emoties + - emoties kunnen snel wisselen - sluit zich af voor zijn omgeving + wil graag groot zijn + wil stoer zijn

Na herkadring (positieve herformulering) van de uitspraken werd de analyse voor Sven als volgt: Sven vindt stoer en sterk belangrijk, hij is dol op dieren, hij laat zich prikkelen door zijn nieuwsgierigheid, hij is dol op feestjes en cadeautjes. Deze invalshoeken (krachtbronnen) werden gebruikt als interventies tijdens observaties. Op deze manier kwam een cyclisch proces opgang oplossingsgerichte interventies en bijbehorende observaties. De observaties zijn van 4, 11, 18, 24 februari en 24 maart 2011. Ze zijn opgenomen in bijlage 1. Observaties Sven. Om in een later stadium effect in gedrag te kunnen waarnemen heeft er in november een observatie plaatsgevonden waarin geen sprake was van oplossingsgerichte interventies. Vanuit dit typerende voorbeeld kon een lijst met negatieve gedragsindicatoren worden samengesteld.

Ook kwam er op deze manier een observatie met positief gedrag en bijbehorende indicatoren tot stand. Van beide observaties volgt nu een beschrijving.

Typerende observatie van negatief gedrag, november 2010.

Sven heeft de opdracht gekregen om aan tafel met mandjes te gaan werken. Hij zegt: “nee wille niet”. Hij blijft op de bank in de kring liggen, stopt zijn hoofd onder een kussen. Trappelt met zijn benen en draait steeds van buik op rug. Even later gaat hij heel hard snurken, hij blijft op de bank liggen en kijkt rond, maakt geen geluiden meer. Als hij na een tijdje meegenomen wordt naar zijn tafel zet hij zijn lichaam schrap en werkt niet mee om te gaan zitten. Onderweg naar zijn tafel krijgt een ander kind een klap op de rug. Bij de tafel aangekomen gaat hij wel zitten maar gooit de inhoud van de mandjes op de grond. Vervolgens raapt hij één voor één de losse spullen van de grond weer op terwijl hij zelf op zijn buik op de grond blijft liggen. Na 20 minuten ligt alles weer op zijn tafel. Hij heeft nog niets van zijn werk gedaan!

Negatieve indicatoren vanuit observatie zijn:

- hard nee wil niet roepen
- niet aan tafel willen zitten
- lichaam stijf houden
- weg lopen van tafel
- andere kinderen pijn doen of spullen afpakken
- spugen op de grond
- oogcontact vermijden
- materiaal op de grond gooien
- ergens in het lokaal gaan liggen en niets doen

Typerende observatie van positief gedrag, november 2010.

Sven mag aan zijn tafel zelf een werkje kiezen. Hij heeft een map gepakt waar werkbladen inzitten om zelfstandig mee te werken. Heel voorzichtig bladert hij iedere bladzijde om en bekijkt deze steeds langdurig. Hij maakt veel gezichtsmimiek en heeft steeds “knor”geluiden. Af en toe fluistert hij zachtjes wat er op de blz. te zien is of hij leest een woord wat hij herkent. Regelmatig zoekt hij oogcontact met de leerkracht en steekt dan een duim omhoog. Hij zit rustig en ontspannen aan tafel. Wanneer er na 30 minuten het signaal komt om op te ruimen komt hij de leerkracht een knuffel brengen en ruimt zonder incidenten zijn map op.

De positieve indicatoren vanuit observatie zijn:

- rustig aan tafel zitten
- ontspannen houding
- aardig voor anderen
- “knor”geluiden maken
- veel gezichtsmimiek
- knuffelen
- zichzelf complimenteren met duim gebaar

De eerste interventie die plaats heeft gevonden was; geen los materiaal meer in de mandjes, zodat het niet leuk meer was om alles op de grond te gooien. Er kwamen alleen nog werkbladen in de mandjes. Sven was de eerste dag zichtbaar verbaasd toen hij een blad op de grond gooide en het meteen weer op kon rapen. Binnen een paar dagen gooide hij niets meer op de grond. Er is weken lang alleen maar materiaal in de mandjes gedaan wat niet aantrekkelijk was om mee te gooien. Ook het patroon van niet aan tafel willen gaan zitten werd doorbroken. Er werd gekozen voor een andere formulering om aan tafel te gaan zitten. Door middel van een spel werden alle kinderen dus ook Sven naar hun plaats gestuurd. Iedereen werd een dier, Sven mocht als grote buffel (zijn lievelingsdier van dat moment) naar zijn plaats lopen. Voor hij er erg in had was hij zonder weerstand op zijn stoel beland en kreeg hij geen kans om er weer vanaf te lopen doordat er meteen met hem aan het werk gegaan werd. Ook werd hij steeds uitgebreid gecompimenteerd met het feit dat hij zo goed op zijn plaats was gaan zitten. Al na een paar dagen was het patroon doorbroken en vanaf het moment dat het cadeautje in zijn mandjes werd geïntroduceerd (observatie zie 4.5) ging hij zonder weerstand aan zijn tafel zitten. Dit snelle positieve effect op het gedrag leidde ertoe dat er een aantal interventies meteen toegepast werden tijdens observaties.

4.2 Verhaal en DVD model van Joost.

Joost is een jongen van 10 jaar. Zijn leerproblemen ontstonden vanaf het moment dat hij een reguliere school ging bezoeken. Al snel kwam er een indicatie zeer moeilijk lerend voor hem met bijpassende rugzak. Vier jaar geleden kwam hij terecht in de Parelgroep. Voor zijn sociale omgang integreert hij in groep 5. Zijn cognitieve vaardigheden functioneren op groep 3 niveau.

Joost heeft een hele korte spanningsboog. Hij kan zich heel moeilijk concentreren en reageert op alles wat er om hem heen gebeurt. Hij kijkt heel graag rond in de klas

maar werkt dan niet. Als hij gaat mandjeswerken moppert hij dagelijks. Het mandjes werk is saai, niet leuk en hij heeft er geen zin in. Hij ontloopt het aan de slag gaan op allerlei manieren. Hij moet naar de wc. Hij gaat zijn neus snuiten. Hij rommelt in zijn laatjes en als hij aan het werk is kijkt hij steeds weer rond in de klas. Allerlei pogingen om hem aan het werk te krijgen hebben geen effect. Hij heeft een enorme hekel aan de time timer en ook langer door moeten werken tijdens “leuke “ activiteiten hebben geen invloed. Joost is wel enthousiast te krijgen voor spelletjes, hij wil altijd winnen. Hij heeft graag aandacht van de leerkracht en tijdens kring activiteiten is hij heel beweeglijk maar weet overal antwoord op te geven en is betrokken.

Schema 1 Denken Voelen Doen Joost

	Situaties alleen	Situaties samen
Denken	+ - spreekt uit cognitieve opdrachten saai te vinden + - spreekt uit cognitieve opdrachten moeilijk te vinden - vergeet gemaakte afspraken - heeft veel herinnering nodig bij vaste routines	- reageert met weerstand op cognitieve opdrachten + - wil een andere invulling geven aan opdrachten + kan heel gedetailleerd vertellen + weet vragen in de kring goed te beantwoorden
Doen	- is heel beweeglijk - is snel afgeleid - is beweeglijk bij werk aan tafel - is motorisch onhandig	_ wil alles op zijn manier regelen + wil graag helpen - kan niet tegen verlies + speelt graag samen met anderen + werkt graag samen met leerkracht + wil graag goed doen + is dol op spelletjes + reageert goed op structuur
Voelen	+ is heel enthousiast	+ - doet of hij alles kan - wil geen lichamelijk contact - pakt zelf steeds kinderen vast - voelt zich snel gepest - extreme emoties - kan zich niet goed in ander verplaatsen

Na herkadring (positieve herformulering) van de uitspraken werd de analyse voor Joost: Joost wil uitgedaagd worden, hij heeft behoefte aan variatie, hij zoekt zelf nieuwe opdrachten, hij krijgt leerstof graag als spel aangeboden.

Observatie van Joost tijdens werksituatie november 2010 (zonder oplossingsgerichte interventie).

Joost mag aan tafel mandjeswerk gaan doen. Hij zegt: “Ik heb hier geen zin in “,” ik moet plassen”. Als hij terug is van de wc loopt hij naar de keuken om een papieren handdoekje te pakken. “Ik heb een vieze neus”. Na vier keer neus snuiten gaat hij achterste voren op zijn stoel zitten en begint een gesprek met zijn achter buurman. Na correctie draait hij zich om en gaat de inhoud van de mandjes bekijken, het commentaar op de mandjes is: “saai”. We zijn inmiddels al een kwartier verder Joost heeft nog niets gedaan. Na weer correctie gaat hij spelen met het materiaal Paletti, de bedoeling is gekleurde rondjes in een schijf op de juiste plaats leggen, hiervoor moet steeds een zin gelezen worden. Joost leest de zinnen niet maar gebruikt de rondjes om op zijn tafel te laten tolleren. Af en toe valt er een op de grond, hij raapt ze weer op en gaat er mee stapelen en laat ze rollen over zijn tafel. Tussendoor zit hij regelmatig omgedraaid op zijn stoel om rond te kijken in de klas. Even later is hij toch aan het werk. Op het moment dat het signaal opruimen gegeven wordt (na 45 minuten) heeft Joost vier rondjes in de schijf liggen. Van de vier mandjes die hij moet maken is dit nog steeds zijn eerste mandje!

Bij Joost zijn de negatieve gedragsindicatoren als volgt te omschrijven:

- bemoeien met zijn omgeving
- veel rond kijken in plaats van werken
- op alles reageren
- veelvuldig van zijn plaats lopen
- veelvuldig toilet bezoek
- veelvuldig neus snuiten
- mopperen op het werk (saai, niet leuk, moeilijk, geen zin)
- roepen en schreeuwen door de klas
- veel bewegen op zijn stoel
- gaan spelen met materiaal (wat heel anders bedoeld is).

Typerende observatie positief gedrag

Er wordt geknutseld. Joost zegt: “Leuk “. Hij zit meteen aan tafel en loopt er niet meer vanaf. Tijdens het knippen en plakken van een paddenstoel is hij geconcentreerd bezig. Af en toe tong uit de mond. Hij kijkt niet rond en werkt goed door. De paddenstoel is ruim op tijd klaar!

Positieve indicatoren bij Joost zijn als volgt te omschrijven:

- meteen aan het werk gaan
- rustig om hulp vragen
- betrokken mee doen bij een activiteit
- plezier tijdens het werk hebben
- werk afmaken (doorzettingsvermogen)

Bij Joost is de eerste interventie gericht op meer uitdaging bieden in zijn mandjes. Er werd gebruik gemaakt van zijn spelletjes motivatie en uitgedaagd willen worden. Er kwam een stopwatch bij zijn tafel te hangen met het spelletje erbij; we gaan kijken hoeveel tijd je nodig hebt om een mandje te maken. Ook mocht hij zelf een materiaal uitkiezen voor in het mandje. Joost koos het materiaal Pico. De eerste dag had hij een tijd van 8 minuten nodig, hij keek nog steeds wel af en toe rond maar de motivatie om te winnen was groter dan het rondkijken. Volgende dag zelfde blad, zelfde materiaal; 4 minuten en 39 seconden! Dag 3 gaf het volgende resultaat; 3 minuten en 17 seconden. Dag 4 weer 8 minuten. Tijd voor een nieuwe kaart. De interventie om hem uit te dagen met tijd erbij werkte goed. Er is meerdere keren gebruik gemaakt om hem op deze manier uit te dagen. Het werkte steeds opnieuw. Ook vond Joost het fijn om zelf aan te geven wanneer hij van materiaal wou wisselen. Hierdoor keek hij minder rond en had een betere motivatie voor zijn mandjeswerk.

4.3 Gesprekken op basis van Kids' Skills

Met Joost was het mogelijk om een gesprek volgens de stappen van Kids' Skills aan te gaan. Het liep als volgt.

Waar ben je goed in? J. "schrijven, lezen, en heel goed zingen".

Wat is leuk? J. "spelen, spelen met verkleedkleden en bouwen en knutselen".

Is er iets wat je wilt leren? J. "ja, ik wil leren schrijven het woord EFTELING".

Wat hebben we nodig? J. "we moeten oefenen".

Wie gaat jou helpen? J. "juf Angelique en juf Noor".

Als je het kunt hoe vieren we het dan? J. "Met een sticker".

Hoe voel jij je dan? J. "Heel blij".

Hoe gaan we het oefenen? J. "Op donderdag in de mandjes".

Na het weekend kwam Joost met een geschreven blad naar school. Hij was thuis al volop aan het oefenen geweest. (zie bijlage 4) Helaas brak hij in die zelfde week zijn vinger en kon 6 weken niet schrijven. Toen de vinger eenmaal genezen was hebben we alsnog het woord Efteling geschreven. Kids' Skills gaf een mogelijkheid om de interesse van Joost te gaan gebruiken. Het was echter niet meteen toepasbaar. Er was tijd nodig om het doel van het kind voor te bereiden. Het effect hiervan kwam pas in een later stadium naar voren. Joost toonde meer motivatie en schreef meer woorden in dezelfde tijd. Het schrijven zag er netter uit (zie bijlage 5)

Sven sloeg op een dag alle stappen van Kids' Skills over en vroeg terwijl we door de aula liepen: "mag ik uil maken a.u.b.". In de aula stonden uilen gemaakt door de kleuters. Er werd afgesproken dat hij de volgende dag als mandjes werk een uil mocht maken. De volgende dag stond voor schooltijd alles al klaar op zijn tafel. Die ochtend komt Sven binnen en ziet vanaf de deur de uil op zijn tafel liggen om te maken. Hij roept: "Dank je wel Angelique". Hij komt in de kring zitten en straalt helemaal. Tijdens de kring tijd zegt hij een paar keer: "Ik mag uil maken". Als de mandjes tijd begint loopt hij meteen naar zijn tafel, zet de uil opzij en begint eerst aan het werk in de andere mandjes. Vervolgens maakt hij de uil. Hij was 45 minuten niet van zijn plaats geweest en had vol enthousiasme gewerkt. Sven is vanaf dit moment vaker aan gaan geven wat hij graag wilde gaan doen. Er werd steeds geprobeerd dit zo snel mogelijk voor hem te realiseren zodat hij veel positief gedrag kon laten zien. Ook kon hij in een later stadium er mee omgaan om zijn behoefte even uit te stellen. Eerst de opdracht van de juf maken en dan zijn eigen interesse uit mogen voeren. Ook zijn werk keuze ging veranderen, zo koos hij op een dag rekensommen om te maken.

4.4 Foto- interview

Foto-interview bij Sven.

Sven wil meteen mee, tijdens de afname toont hij steeds nieuwsgierigheid naar de volgende foto. Hij lacht veel en is heel bereidwillig. Sven kiest heel veel foto's bij de stapel JA. Een enkele foto gaat naar NEE. Dit zijn de foto's rekenen, schrijven, lezen, nagels knippen. Doordat de stapel JA zo groot is, is er geen verdere vraagstelling met betrekking tot uitbreiding van interesse gedaan. Er was geen effect in gedrag merkbaar na het interview.

Foto-interview bij Joost.

Ook Joost gaat graag mee met het interview. Hij zegt al snel bij foto's; "geen idee, of ik weet het niet". Met wat hulp komt hij toch op een JA of Nee uit. Activiteiten die hij niet goed kan spreekt hij uit als: "Dit kan ik niet dus is het niet leuk". Bij Joost ontstaat een grote stapel NEE en een aantal JA foto's. Uit de JA stapel wordt een verdere selectie gemaakt door te vragen: "Wil je dit beter leren". Joost wil een aantal activiteiten niet beter leren maar er blijven er toch een paar over. Hij wil graag zelfstandig boodschappen leren doen en beter worden in (gezelschap) spelletjes. Het effect in gedrag kwam voor Joost pas enkele weken later. Eerst moest het nodige voorbereid worden. Naar aanleiding van zijn vraag zelfstandig boodschappen gaan doen werd er een winkel buiten het lokaal gemaakt. Hier kon hij in spelsituatie gaan oefenen. Tijdens het handelingsplan gesprek met de ouders werd er afgesproken dat Joost op zaterdag zelfstandig brood mocht gaan kopen bij de bakker in de straat.

4.5 Gebruik maken van interesse een voorbeeld van oplossingsgerichte interventie.

Om Sven sneller en zonder weerstand aan zijn tafel te krijgen werd er gebruik gemaakt van zijn nieuwsgierigheid en belangstelling voor cadeautjes. Vanaf januari werd er in één mandje een werkje ingepakt als cadeau. Het inpakpapier had afbeeldingen van dieren. Werk wat normaal in de mandjes zat werd zo een "cadeau". Te denken valt aan een ingepakt werkblad, een puzzel, een materiaal van de speel - lees set etc. Tegen Sven werd gezegd kom eens mee kijken er zit een verrassing in je mandje, het volgende gebeurde.....

Sven ligt op de grond en wil niet aan tafel gaan zitten, "er staat een verrassing op je tafel". Hij staat meteen op om te gaan kijken en vindt het cadeau. "Hè cadeau"? "Ja, het is een werkje, dat mag je uitpakken". Het werkblad wat er uit komt gaat hij meteen maken. Vervolgens maakt hij ook de andere mandjes en 20 minuten later zijn alle mandjes klaar. Het cadeaupapier houdt hij de rest van de dag bij zich en neemt het mee naar huis. We spreken af dat er de volgende dag weer een cadeautje in zijn mandje zit (wel graag in het zelfde papier!). De volgende dag loopt hij meteen naar zijn tafel en is weer blij met het "cadeau", gaat zonder

weerstand aan het werk. Het “cadeau” bleef weken aan een stuk dagelijks in zijn mandje, iedere dag opnieuw was hij weer blij met het cadeau en ging hierdoor zonder weerstand aan het werk.

4.6 Schalen een voorbeeld van oplossingsgerichte interventie

Met beide kinderen is gewerkt met schalen. Joost is ontvankelijk voor de cijfers 1 tot 10 en met hem kon op deze manier geschaald worden. Tijdens het gesprek over schalen heeft hij zelf meegedacht over de inhoud van de cijfers. Aan het schalen tijdens het mandjeswerken gaf Joost de volgende inhoud:

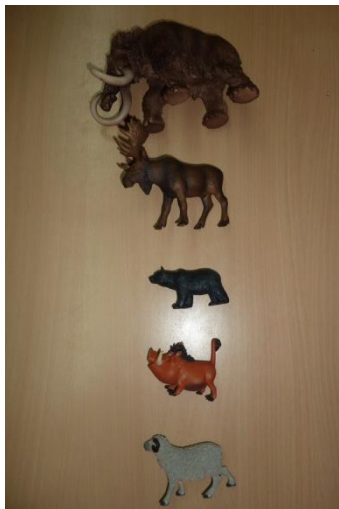
1. niets gedaan
2. in de afgesproken tijd 1 mandje af
3. in afgesproken tijd 2 mandjes af
4. 3 mandjes gemaakt met veel rondkijken
5. alle mandjes (4) klaar met veel rondkijken en moppen
6. alles maken met moppen en beetje rondkijken
7. alles maken zonder moppen, wel rondkijken
8. alles maken met hulp van de juf, niet moppen wel rondkijken
9. alles maken, beetje hulp, beetje rondkijken
10. alles maken zonder hulp, niet moppen, niet rondkijken

Observatie met betrekking tot het schalen zijn terug te vinden in de bijlage, 31 januari 2011, 3 februari 2011.

Joost heeft om het schalen visueel voor hem te maken een lijst in zijn mandjes gekregen. Hierop werd dagelijks genoteerd hoe hij gewerkt had. De eerste lijst was erg onoverzichtelijk en al snel kwam er een ander notatiesysteem. Beide lijsten zijn opgenomen in de bijlage 4 en 5. Na twee weken gaf Joost aan het niet meer te willen noteren. Mondeling schalen volstond en bleef verder in gebruik. Het effect met betrekking tot schalen had een overwegend positief resultaat.

Schalen met Sven kreeg een heel ander karakter. Hij kent wel cijfers van 1 tot 10 maar zijn interesses liggen op een ander vlak. Met hem is gewerkt met behulp van dieren. Sven bracht van thuis een grote tas vol dieren mee naar school. Ieder dier werd besproken en na afloop werd er gevraagd: “Welk dier is het beste dier”? Zonder aarzeling koos Sven de mammoet hij beschreef de mammoet al volgt: “Is heel groot,

heel sterk, heeft dikke bult op zijn rug, kan heel goed op ijs lopen". Het volgende beste dier werd de eland," heeft gewei om aan bomen te krabbelen voor jeuk". Het volgende beste dier was de beer," komt eten vis". Toen koos hij het zwijn," kan heel veel eten, lekkere maïs". Als laatste dier koos Sven het schaapje," lekker zacht". Op de vraag of er ook een stout dier bij stond gaf hij het antwoord:" ja draak". Het liefste dier werd het kleine welpje. De dieren werden op volgorde van belangrijkheid gezet en op foto. Zo ontstond de schaal met dieren. Voor Sven was het niet nodig om het schalen visueel te maken. Mondeling volstond. Hij bleef zijn best doen om voor een mammoet te werken. Het schalen met hem is verder in gebruik gebleven.

Observaties met betrekking tot schalen bij Sven zijn opgenomen als bijlage. Ook verdere observaties zijn met vermelding van toegepaste interventie terug te vinden in de bijlagen 2. Alle interventies zijn bedoeld om positieve gedragsverandering te bewerkstelligen. Effecten van de interventies tijdens de observaties zijn hierbij opgenomen.

Sven in april 2011.

Hij gaat dagelijks zonder weerstand aan het mandjes werk. Aan zijn tafel werkt hij rustig en gooit niets meer op de grond. Er kan nu allerlei materiaal in de mandjes. Laatst heeft hij enthousiast met blokken een voorbeeld nagebouwd zonder dat er iets op de grond terecht kwam. Natuurlijk heeft hij nog wel momenten van weerstand maar hij laat zich hier doorgaans heel snel uithalen. Wel heeft hij tijdens het werken de hulp en sturing van de leerkracht naast hem nodig.

Joost april 2011

Joost gaat iedere dag meteen aan het werk. Hij heeft behoefte aan variatie dus we spreken iedere dag af hoe hij wil werken. Met de klok of voor een 10? Joost heeft geleerd om duidelijk aan te geven wat hij wil. Dit lukt ook steeds beter. Hij zegt nu niet meer; “bah, saai” maar stelt een duidelijke hulpvraag bv. “ik weet niet wat er op het plaatje staat, kun je me helpen”? Laatst was hij na een kwartier klaar met zijn mandjes. Ineens stond hij naast me. Mijn reactie was: “je bent zeker klaar met je eerste mandje”. “Nee, zij hij trots, met allemaal, maar weet je Angelique dat komt omdat ik helemaal niet heb rond gekeken!” Thuis moppert hij niet meer en gaat met plezier naar school.

Hoofdstuk 5. Conclusies en aanbevelingen.

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofd en deelvragen van het onderzoek. Er wordt teruggekeken naar hoofdstuk 2 en 3. Het hoofdstuk sluit af met aanbevelingen.

Antwoord op de deelvragen

1. Wanneer doet weerstandsgedrag zich voor?

Vanuit observaties kwam steeds weerstandsgedrag naar voren tijdens aanbieder van cognitieve activiteiten. Dit weerstandsgedrag liet zich zien in de vorm van negatieve gedragsindicatoren. In eerste instantie kwam het sterk naar voren tijdens het mandjeswerken, maar het deed zich ook op andere momenten van de dag voor, bijvoorbeeld tijdens instructie van lezen, rekenen en schrijven. Door de afname van het foto interview kwam weer hetzelfde beeld naar voren. Beide kinderen gaven aan de hand van foto's activiteiten als lezen, schrijven, rekenen niet beter te willen leren of niet leuk te vinden.

Het foto interview is bruikbaar als instrument. In dit onderzoek gaf het een nieuw doel voor Joost nl. boodschappen leren doen. Voor Sven werkte het bevestigend voor zijn weerstand tegen cognitieve vaardigheden.

2. Welke krachtbronnen en interesses van het kind zijn bruikbaar?

Alle krachtbronnen en interesses van de kinderen bleken bruikbaar. Door gebruik te maken van herkadering bij de uitsprakenmethodiek van het DVD model werd het mogelijk om interesses bruikbaar te maken. Het was zaak om een juiste bril op te zetten. De houding en zienswijze van de leerkracht spelen hierbij een belangrijke rol. Vanuit het DVD model en de herkadering kwamen nieuwe interesses naar voren. Opmerkingen en vaardigheden van het kind, al is soms in eerste instantie nog niet duidelijk hoe, zijn uiteindelijk bruikbaar. Interventies zoals het "cadeau" in de mandjes van Sven en werken met de stopwatch bij Joost kwamen voort vanuit het DVD model. De uil maken en het woord Efteling schrijven waren een gevolg van Kids' Skills. Beide kinderen reageerden met positieve gedragsindicatoren tijdens de uitvoering van deze activiteiten.

3. Is het mogelijk om vanuit interesse te werken en verantwoordelijkheden te geven?

Aan het begin van het onderzoek werd er wel gekeken naar de interesse van de kinderen maar was er een sterke sturing vanuit de leerkracht. Er was niet zoveel ruimte voor eigen verantwoordelijkheid vanuit het kind. De leerkracht bepaalde de opdracht en er was een vrij strakke structuur en consequente aanpak. Vanuit het verleden was er de indruk dat ZML leerlingen veel structuur en consequente aanpak nodig hebben en dat ze moeilijk om zouden kunnen gaan met eigen verantwoordelijkheden. Het DVD model, het foto interview en werken met Kids' Skills gaven nieuwe invalshoeken waarop beide onderzoekskinderen positief hebben gereageerd. Kids' Skills is als instrument wel heel uitgebreid voor deze twee ZML kinderen maar het is zekere aan te bevelen om elementen eruit te gebruiken tijdens gespreksvoering.

4. Wat is het effect van oplossingsgerichte gespreksvoering?

Door het toepassen van oplossingsgerichte gespreksvoering is er een ander niveau van communiceren ontstaan. De kinderen voelen zich meer begrepen en gewaardeerd. Door gebruik te maken van versterkers en positief te reageren en door te blijven vragen werden de kinderen steeds beter in aangeven wat ze wilden. Er werden duidelijkere hulpvragen door de kinderen gesteld zodat er geen weerstandsgedrag meer nodig was om duidelijk te maken wat ze wilden.

5. Op welke manier kan schaalindeling toegepast worden?

Schaalindeling was een compleet nieuw begrip voor leerkracht en kinderen en nog nooit eerder toegepast. Ook voor schaal indeling gold dat het niveau van de kinderen bepalend werd voor de omgang met schaalindeling. Joost was ontvankelijk voor een schaalindeling van 1 tot 10 en begreep vrijwel meteen de bedoeling ervan. Klein probleem was wel dat hij meteen alles een 10 vond en weinig kritisch op zijn werk was. Oplossingsgerichte gespreksvoering geeft aan dat je als gesprekspartner geen advies moet geven maar de oplossing door middel van vraagstelling uit de persoon zelf moet laten komen. De uitgang van schalen is ook dat alles wat het kind aangeeft goed is en dat in dit geval de leerkracht hier geen kritiek op geeft.

Dit was voor Joost niet haalbaar. Hem moest geleerd worden wanneer werkgedrag een 10 waard was. Door als leerkracht wel een mening over het werkgedrag te geven leerde Joost een meer correcte manier van schalen toe te passen. Ook het visueel maken van het schalen was lastig. Het eerste formulier was te

onoverzichtelijk en sprak niet aan. Het tweede formulier is slechts korte tijd gebruikt, Joost gaf al snel aan dat mondeling schalen volstond voor hem.

Het schalen van Sven moest uitgaan van zijn interesse voor dieren. Hij moest zelf aan kunnen geven welke dieren belangrijk voor hem waren daarom werd er gekozen voor dieren van thuis. Ook Sven had geen behoefte aan visualiseren van schalen. Er was wel een formulier gemaakt. Dit formulier heeft een tijdje bij de tafel van Sven gehangen maar hij deed hier verder niets mee. Mondeling schalen volstond.

Het stellen van de wondervraag (essentieel voor oplossingsgericht werken volgens de literatuur) is bij deze kinderen niet aan de orde geweest. De wondervraag kwam niet aan de orde, het stond te veraf van de kinderen. Het schalen op zich gaf al voldoende resultaat.

6. Welke positieve en negatieve gedragsindicatoren zijn zichtbaar?

Op deze indicatoren is al ingegaan in hoofdstuk 4. Als meetinstrument waren deze indicatoren zeer bruikbaar. Een conclusie die wel aan het einde van het onderzoek getrokken kan worden is dat de positieve gedragsindicatoren nu de overhand hebben. Sven had in september regelmatig een zodanige sterke fysieke weerstand dat er dan nog maar één mogelijkheid overbleef. Hij werd dan letterlijk in een soort van houtgreep genomen om weer tot bedaren te komen. Gedurende het onderzoek kwam deze vorm van weerstand steeds minder voor, het liep niet meer zó sterk uit de hand dat dit nog nodig was. Negatieve gedragsindicatoren komen nog wel voor maar dan in een sterk afgezwakte vorm. Door oplossingsgericht te werken met de kinderen slaat negatief gedrag al snel om in positief gedrag of negatief gedrag wordt zelfs voorkomen.

Antwoord op de onderzoeksvraag.

Creëer ik met behulp van oplossingsgericht werken een betere afstemming tussen een cognitieve taak en interesse bij 2 ZML leerlingen?

In hoofdstuk 2 is deze vraag al positief bevestigd vanuit de literatuur. De veranderende houding van de leerkracht zorgt ervoor dat het kind verandert. Het is een andere manier van kijken aannemen. Kijken door een andere bril. Positief willen benaderen zorgen voor de verandering. Het kind krijgt de mogelijkheid om te werken vanuit zijn belangstelling en mogelijkheden. Immers wat goed gaat krijgt de nadruk. In het verleden is er vanuit allerlei invalshoeken het gedrag van de kinderen benaderd. Ze hadden echter als nadeel dat het maar kortdurende oplossingen waren

en het gedrag niet wezenlijk veranderde of verbeterde. Kortom er veranderde niets het waren vaak lapmiddelen. Oplossingsgericht werken heeft voor daadwerkelijke verandering gezorgd. Het door het kind gestelde doel zorgde voor een positievere werkhouding. Beide kinderen kregen de mogelijkheid om mee te bepalen wat ze WEL wilden doen of leren. Er kwamen niet alleen opdrachten vanuit de leerkracht maar de kinderen konden zelf mee beslissingen nemen en er werd beter naar hen geluisterd en iets mee gedaan. Dit leidde tot minder weerstand.

Interventies werden aangepast aan het niveau van het kind. Ieder kind staat voor zich en werd niet vergeleken met een ander. Instrumenten en methodes uit het oplossingsgericht werken gaan niet uit van vergelijkingen maar richten zich op de persoon zelf. Oplossingsgericht werken gaat volgens de literatuur uit van een aanpak om snel verbetering tot stand te brengen. Beide leerlingen reageerden positief op toegepaste interventies. Dat het zo snel zou werken was niet verwacht. Het weerstand gedrag is grotendeels verdwenen en beide kinderen zijn nu ook regelmatig in staat om cognitieve vaardigheden uit te voeren zonder daar over in weerstand te gaan. Sven laat momenteel veel positieve gedragsindicatoren zien. Hij is regelmatig in staat om nieuwe interesses te tonen. Voorheen was muziek luisteren voor hem de enige manier om weer tot rust te komen na het mandjeswerk. Tegenwoordig kiest hij regelmatig andere activiteiten. Hij heeft nu een variatie in boekjes lezen, knutselen of kleien. Joost heeft progressie gemaakt met lezen en schrijven. Doordat hij niet meer zoveel rondkijkt of tijd kwijt is aan weerstand geven is er meer effectieve leertijd. Hij heeft meer plezier in werken. De interventies zelf waren “simpel “van opzet. Het was niet nodig om ingewikkelde of grote veranderingen toe te passen. Simpel werkt het best (Cauffman & van Dijk, 2010). Ondanks het feit dat dit onderzoek een kleinschalig praktijkonderzoek is kan de conclusie getrokken worden dat oplossingsgericht werken een leidraad moet zijn voor het werken in het (speciaal) onderwijs. Weerstand van kinderen is een cadeau wat je aangereikt krijgt!

Aanbevelingen

Door de positieve ervaringen opgedaan met oplossingsgericht werken met deze twee leerlingen in de Parelgroep is het raadzaam om er mee verder te gaan. Om het optimaal te laten werken verdient het aanbeveling dat betrokken personen van de Parelgroep op de hoogte zijn van oplossingsgericht werken en hier voor openstaan.

Oplossingsgericht werken is iets wat je niet af en toe kunt toepassen. De kracht zit in een oplossingsgerichte houding gedurende de hele dag.

Scholing hierin is raadzaam. Schoolbreed zou het betekenen ook voor de reguliere groepen interesse te genereren om te gaan werken richting oplossingsgerichte school. Aanschaf van het tijdschrift Zorgbreed voor op de leestafel en een studiemiddag organiseren kunnen een eerste aanzet zijn.

Interventies dienen steeds aangepast te worden aan het niveau van het kind.

Schaling kan worden toegepast (mits op het individu afgestemd) en kan een plaats krijgen in het handelingsplan van het kind.

Aanschaf van het foto interview zodat de school dit zelfstandig kan gebruiken.

Hoofdstuk 6. Evaluatie en reflectie

Inleiding

Dit hoofdstuk bestaat uit deel 6a. Reflectie op het onderzoek zelf en 6b. Reflectie op persoonlijke professionele ontwikkeling.

6a. Reflectie op het onderzoek zelf.

Het onderzoek is gericht op effect meting van gedrag dat beïnvloed wordt door interventies op basis van oplossingsgericht werken. Vanuit observaties en het beschrijven van gedragsindicatoren kwam een proces op gang van toepassen van interventies en elementen uit het oplossingsgericht werken. Het uitvoeren en schrijven van een onderzoek was een nieuwe materie. Het onderzoek laat zien hoe twee ZML leerlingen reageren op oplossingsgericht werken. Door de uitvoering van het onderzoek is er vanuit collega's interesse ontstaan voor de manier van oplossingsgericht werken.

Het literatuur onderzoek heeft veel informatie gegeven over de manier waarop met oplossingsgericht werken omgegaan dient te worden. Het riep ook vragen en nieuwe inzichten op. Het onderdeel mandaat is vele keren opnieuw bestudeerd en het complimenteren kreeg een nieuwe invalshoek. Het boek Wat is onderzoek van Nell Verhoeven was een goed hulpmiddel tijdens het schrijven van de hoofdstukken.

Het volgen van de studie tweedaagse en beide modules van de gedragsspecialist was een geheel nieuwe uitdaging. Het gaf veel nieuwe inspiratie en motivatie om met het onderzoek bezig te zijn. Het heeft bewustwording gegeven over hoe je als leerkracht voor de groep staat. Tijdens de module oplossingsgerichte gespreksvoering kwam een actieve luisterhouding naar voren en werd gericht vragen een leerpunt. Ook dit droeg bij aan een stuk bewustwording van deelname tijdens gespreksvoering, naar kinderen maar ook naar ouders en collega's. Er is werk van gemaakt om dit toe te passen.

Binnen het oplossingsgericht werken zijn tal van mogelijkheden om in te zetten. Er is in het onderzoek gekozen om gebruik te maken van 4 verschillende elementen. Dit om te kunnen achterhalen wat succesvol was bij deze twee ZML kinderen. Het gebruik van het DVD model was een nieuwe invalshoek en heeft geleerd om

daadwerkelijk anders te kijken naar een leerling. Discussie punt bij het gebruik van het DVD model is dat het een subjectief instrument is, het wordt als curatief onderzoeksinstrument ingezet. Het herkaderen laat je op een andere manier naar kinderen, collega's en ouders kijken en is niet alleen toepasbaar voor ZML leerlingen maar voor iedereen. Het gebruik van de verschillende instrumenten heeft een breder beeld opgeleverd over oplossingsgericht werken. Het was ook mogelijk geweest om slechts één instrument in het onderzoek te betrekken bijvoorbeeld Kids Skills met ZML leerlingen. Nu zijn verschillende instrumenten aan bod geweest waardoor op bepaalde onderdelen minder diepgang is bereikt.

Resultaten uit het onderzoek geven aan dat het mogelijk was om met deze twee ZML leerlingen te werken vanuit belangstelling. Het weerstandsgedrag verminderde door de toegepaste interventies. De veranderende houding van de leerkracht zorgde voor verandering bij het kind. Oplossingsgericht werken gaf een sneller resultaat dan was verwacht. De kracht zat in simpele interventies.

Het onderzoek is een kleinschalig praktijk onderzoek en daardoor is het moeilijk om algemene uitspraken over oplossingsgericht werken bij ZML leerlingen te doen. Voor de twee leerlingen uit het onderzoek heeft het een zeer positief resultaat gegeven.

Het onderzoek schrijven was iets wat moest worden geleerd. Soms ging het heel moeizaam, dan weer met meer gemak.

De supervisie groep bijeenkomsten waren inspiratie om bezig te kunnen blijven en de feedback van de docent Jan Timmers gaven steeds weer de nodige input om verder te gaan en het onderzoek op een hoger niveau te krijgen. Vele uren 's nachts wakker liggen hebben geholpen om het onderzoek op papier te krijgen.

Het onderzoek is geschreven maar het is niet "klaar". Het is een eerste aanzet om oplossingsgericht te werken met ZML leerlingen en het moet zijn weg verder gaan vinden. Stoppen met oplossingsgericht werken is niet meer mogelijk daarvoor heeft het teveel resultaat opgeleverd. Het inzetten van oplossingsgericht werken mag zich de komende maanden verder nog van bewust naar onbewust bekwaam ontwikkelen.

6b reflectie op de persoonlijke ontwikkeling.

In september 2010 had ik een wondervraag alleen wist ik toen nog niet van het bestaan van een wondervraag. Hoe zou het eruit zien als Sven en Joost zonder

weerstand aan het werk zouden gaan? Ik dacht toen nog in termen als vrijheid geven terwijl ik me meteen realiseerde dat het niet het goede woord ervoor was. Nu weet ik dat ik hiermee bedoelde dat kinderen meer eigen verantwoordelijkheid moeten krijgen en dat het belangrijk en waardevol voor een leerling is om eigen doelen te stellen. Ook voor een ZML leerling.

Beide kinderen gaven weerstand. Tijdens de modules en literatuur leerde ik dat weerstand iets is waar je eigenlijk blij mee moet zijn. De ander verteld jou iets met zijn weerstand, eigenlijk is weerstand een cadeau wat je aangereikt krijgt. Dit gedachtegoed deed een wereld voor mij open gaan. Ik ben gaan leren om open te staan voor een andere manier van kijken. Niet denken in problemen maar in oplossingen. Ik dacht dat ik dat al redelijk veel deed maar het bleek nog veel meer te kunnen.

Het onderzoek, het volgen van de modules, de bijeenkomsten in Eindhoven, de studie tweedaagse en woensdagacademies, het gaf me zoveel energie en motivatie. Ik voelde me een soort van spons die alles opzoog en maar niet genoeg kreeg.

Natuurlijk was het ook wel eens zwaar, in weken waarin module op woensdag Eindhoven op donderdag en ook nog een studie tweedaagse naast het werk in de groep vielen, vroegen om een goede organisatie. Ik merkte dat juist in dit soort weken ik enorm productief werd en goed met de druk om kon gaan. Wel heb ik op school afgesproken om op donderdagen dat ik cursus had geen schoolvergaderingen meer te volgen. Ik merkte dat ik even een pauze tussendoor nodig had om me te kunnen concentreren op het volgende. Dit verzoek om niet deel te nemen aan de vergaderingen paste eigenlijk niet goed bij mij en ik voelde me er regelmatig schuldig over als ik eerder naar huis ging. Voor mijn persoonlijke ontwikkeling was het wel heel goed om het zo te doen. Het is niet makkelijk om je grenzen aan te geven maar wel noodzakelijk.

Het schrijven van het onderzoek heeft me veel slapeloze nachten bezorgd, blijkbaar had ik het nodig om s' nachts het geheel in mijn hoofd op orde te krijgen. Niet handig, wel noodzakelijk.

Het leren omgaan met oplossingsgericht werken heeft niet alleen invloed op mijn werksituatie gekregen maar heeft ook invloed op mijn privé leven. Het is iets wat je niet meer los laat en wat je overal gaat toepassen. In het begin voelde het wel eens onnatuurlijk aan en moest ik erg wennen aan bepaalde manier van vraagstelling.

Tijdens de module oplossingsgerichte gespreksvoering leerde ik dat ik wel een hele

open luisterhouding had maar meer gerichte vragen zou mogen stellen. Dit is een actief aandachtspunt voor mij geworden. Ook het geven van advies door middel van vraagstelling is een nieuw leerpunt geworden.

Voorafgaand en tijdens het onderzoek heb ik me erg druk gemaakt over de digitale uitwerking van het onderzoek. Omgaan met de computer is niet mijn sterkste kant, ik heb er een soort haat liefde verhouding mee. Door het onderzoek ben ik in het gebruik van de computer veel vaardiger geworden.

Door onderzoek te doen ben ik ook veel kritischer geworden in wat er om mij heen wordt aangeboden of wordt gezegd. Het valt op dat er naar van alles en nog wat onderzoek wordt gedaan, je komt het werkelijk dagelijks tegen.

In mijn werksituatie ben ik nog positiever en enthousiaster geworden en probeer dit zoveel mogelijk uit te dragen naar collega's.

Een studie gaan volgen na vele jaren voor de klas te staan heeft absoluut meerwaarde en kan en zal ik iedereen aan bevelen.

Als leerkracht maar zeker ook als mens heeft het mij veel opgeleverd!

Nawoord

Aan het eind van mijn onderzoek wil ik graag een aantal mensen bedanken. Zonder hen zou dit onderzoek er niet zijn geweest.

De kinderen van mijn Parelgroep hebben ervoor gezorgd dat ik weer een studie ben gaan volgen. Ze hebben mij het grote cadeau van weerstand gegeven, waardoor ik me verder heb kunnen professionaliseren. Het is iedere keer weer een feest om met ze te mogen werken.

De feedback van Jan Timmers docent van Fontys hielpen mij steeds weer verder op weg en ik had dit ook echt nodig.

Mijn lieve collega's op school die steeds weer informeerden en meedachten over mijn onderzoek, Noor, Tineke, Marget, Martine en Frank bedankt allemaal!

En natuurlijk mijn thuisfront, Wieteke voor al haar geduld en hulp op de computer als mama weer eens iets niet snapte en Pepijn voor alle keren dat hij geen aandacht kreeg en op zijn eten moest wachten. Als laatste mijn man Marcel, voor alle uren mee wakker liggen, alle gespreken en steeds weer luisteren naar mijn onderzoeksverhalen en het eindeloze geduld op de computer.

Tijdens mijn onderzoek kreeg ik op een dag de opmerking van een collega: "Geef mij eens wat van dat toverpoeder van jou". Het was geen toverpoeder, het was oplossingsgericht werken (Powder)!

Angelique de Ridder, mei 2010.

Literatuur

- Bannink F. (2006) *oplossingsgerichte vragen*. Amsterdam: Harcourt.
- Cauffman L. & van Dijk, D. (2010) *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma.
- Deley T. (2004) *Denken Voelen Doen sociaal-emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs*. Antwerpen Apeldoorn: Garant.
- Deley T. & A. Beets- Kessens (2004) *Denken Voelen Doen Tien verhalen van leerkrachten over jonge kinderen in sociaal emotionele kwesties*. Antwerpen Apeldoorn: Garant.
- Durrant M. (2007) *Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school*. Antwerpen Apeldoorn: Garant.
- Furman B. (2006) *Kids' Skills op speelse wijze vaardigheden ontwikkelen bij kinderen*. Soest: Nelissen.
- Garssen M. (2009) *Een kind doet de was*. Impuls Inside. Bunnink: Libertas.
- Verhoeven N. (2007) *Wat is onderzoek ? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Purmerend: Boom onderwijs.
- Mesibow G., Schöpler E, Schaffer B. & Landrus R. (1988) *Adolecent an adult psychoeducational Profile (AAPEP) :volume 1V*. PRO-ED: Spi Edition.
- Dijk van D. & Cauffman L. De oplossingsgerichte onderwijsassistent. *Zorgbreed. Tijdschrift voor integrale leerlingzorg*. Nr 23 maart april mei 2009.
- Duijse Madelon, Hoogerwerf Evelyn, De Hoop Annelies. Zorgleerling formuleert eigen hulpvraag via foto-interview. *Tijdschrift voor Remedial Teaching*. Nr 1 jaargang 19, 2011.
- Kienhuis J. Oplossingsgericht werken in uw klas: WOWW aanpak Working On What Works *Zorgbreed. Tijdschrift voor integrale leerlingzorg*. Nr 23 maart april mei 2009.
- Institute for Solution Focused Therapy. *What is solution focused therapy?*
Geraadpleegd 28 december 2010 via
<http://www.solutionfocused.net/solutionfocusedtherapy.html>

Lijst van bijlagen

Bijlage 1. Observaties Joost.	48
Bijlage 2. Observaties Sven.....	50
Bijlage 3. De kubus van Cauffman	52
Bijlage 4. Schrijven thuis (Joost).....	53
Bijlage 5. Efteling schrijven (Joost).....	54
Bijlage 6. Schrijven met weerstand (Joost).....	55
Bijlage 7. Schrijven zonder weerstand (Sven)	56
Bijlage 8. Schrijven met weerstand (Sven)	57
Bijlage 9. Eerste schalingslijst Joost.....	58
Bijlage 10. Tweede schalingslijst Joost.....	59

Bijlage 1: Observaties Joost

Toegepaste interventie: schalen (31 januari 2011)

Joost is ziek geweest en het werken gaat moeizaam. Ik help hem op weg door te vragen: "Waar ga je voor werken?" Joost zegt: 1 mandje voor een 10! "Hoe ga je dit doen?" "Ik ga hard werken". Joost gaat aan de slag, hij werkt goed door, moppert niet, vraagt geen hulp maar kijkt wel regelmatig rond. 5 minuten later is zijn mandje af. "Hoe heb je gewerkt?" Joost vindt een 10. We bespreken samen dat hij nog wel rond gekeken heeft. Joost is het hier mee eens en komt op een 9. De 9 wordt op een lijst genoteerd en in de mandjes gestopt. Als er gevraagd wordt: "hoe voel je je nu?" zegt Joost: "Ik ben heel blij en trots op de 9". Het effect was dat Joost wil werken voor de 10 en geconcentreerd zijn best heeft gedaan voor een 10.

Observatie (1 februari 2011)

Joost moet werken in zijn map spelling. Hij zucht en kijkt steeds rond. Het lukt niet om te werken. Af en toe schrijft hij een woord maar het vlot niet erg. Na 30 minuten heeft hij 3 woorden geschreven. We stoppen met spelling en ik vraag: "Joost, van 1 tot 10, hoe heb jij gewerkt?" Joost antwoord: "Nou dit was een 1". Ik zeg: "Ik vind het dan toch nog wel een 2 want je hebt toch nog 3 woorden geschreven, zullen we de volgende keer proberen om met spelling te werken voor een 3?" Joost is zichtbaar verbaasd dat de 2 goedgekeurd wordt door mij en hij zegt: "Nee volgende keer ga ik voor een 9"! Een week later wist Joost nog dat het de keer daarvoor niet zo goed was gegaan. Hij werkte zichtbaar beter en het werd die dag een 8.

Observatie (4 februari 2011)

Joost heeft in zijn mandjeswerk het materiaal Paletti. Hij wil werken voor een 10. De leeskaart die bij de Paletti hoort is moeilijk voor hem en hij gaat spelen met de schijfjes. Hij laat ze draaien en tollen op zijn tafel. Dan zegt hij tegen zichzelf: "Kom Joost, je moet werken voor een 10". Hij stopt met spelen en probeert opnieuw de kaart te maken het lukt echter niet. Dan zegt hij: "Ik weet dat ik niet mag vragen maar ik weet niet wat op dit plaatje staat". (Het plaatje geeft een afbeelding van water maar het woord wat er bij gezocht moet worden is plas). Ik geef aan dat niet vragen betekent niet ONNODIG vragen. Joost gaat weer aan de slag en een tijdje later is hij

klaar. De eerste 10 op zijn schaallijst is binnen. Effect was dat je ook als leerkracht goed op moet blijven letten of gemaakte afspraken wel duidelijk zijn.

Joost werkt al een tijdje met schalen. Hij geeft iedere dag aan te willen werken voor een 10. Hij doet zijn best om de 10 te halen en hij is aan het beseffen dat hij rond kijkt tijdens het werken. Ik hoor hem regelmatig zeggen: "oh, ik moet werken". Hij vraagt hulp wanneer nodig. De afgelopen week heeft hij 3 keer een 10 geschaald. Het werken met schalen geeft een gedragsverandering. Joost heeft een doel voor ogen, de 10, en wil hiervoor werken.

Observatie met toegepaste interventie: stop met wat niet werkt (17 januari 2011)
Joost heeft een doos Miniloco met de opdracht doortellen boven de 20. Hij kijkt steeds rond en werkt niet door. Het verloopt erg moeizaam en ook aansporingen om door te werken hebben geen invloed. Na 10 minuten leg ik het materiaal bij hem weg en zeg: "Ik zie dat de Miniloco niet zo lukt vandaag, wat wil je gaan maken uit je rekenboek?" Joost kiest tovertekeningen (punten met elkaar verbinden van 1 tot 50). Zonder verder rondkijken, maakt hij 2 van deze tovertekeningen en heeft geen motivatie van buitenaf nodig. Door hem wel met rekenen bezig te laten zijn maar wat ruimte te geven in wat zijn interesse is laat hij een betere werkhouding zien.

Observatie met toegepaste interventie: veelvuldig complimenteren (31 maart 2011)
Joost moet schrijven. Ik ga hem steeds uitgebreid complimenteren met wat hij al af heeft. Het begint al na 1 woord geschreven te hebben. "Goed zo, ik zie dat je al 1 woord geschreven hebt". "Wow wat goed, er staat al een hele regel". "Ga door, je hebt al heel veel af". Steeds als Joost de neiging heeft om rond te gaan kijken krijgt hij een nieuw compliment over wat hij al gedaan heeft. Op een gegeven moment zeg ik: "Oh, dat woord is wel heel mooi gelukt". Joost heeft de opmerking: "Het woord is nog niet af er moet nog een N achter". Hij werkt wel steeds met enthousiasme door en krijgt steeds meer plezier in het schrijven. Op het einde van de werktijd heeft hij een bladzijde vol geschreven. Dit was een voorbedachte interventie, het effect ervan was groots, geen correctie alleen maar positieve opmerkingen deden hem werken als nooit tevoren. Deze interventie is veelvuldig toegepast in allerlei andere situaties en werkt iedere keer weer goed.

Bijlage 2: Observaties Sven

Observatie met toegepaste interventie: schalen (3 februari 2011)

Sven gaat mandjeswerken voor de mammoet vandaag. Met grote passen loopt hij als een mammoet naar zijn tafel. Als eerste pakt hij het mandje met het cadeautje erin en gaat dit vervolgens maken. Het volgende mandje wil hij niet maken en zegt: “deze ander keertje”. Ik zeg: “Kom je bent vandaag de grote mammoet die heel goed kan werken”. Sven pakt zijn mandje en gaat er mee aan het werk. Hij moet plaatjes en woorden koppelen. Hij begint rustig te werken en heeft bij ieder plaatje een gezellig verhaal, poot (o lieve hond), kuil (o, jee, diepe kuil), wijn (o, lekker glaasje wijn). De overige mandjes worden ook op een prettige manier afgemaakt en Sven was een echte mammoet vandaag. Het effect was dat hij rustig en met plezier aan het werk was. Sven heeft echter niet altijd zin om mammoet te zijn en het werkt dus niet steeds. Creatieve oplossingen en variatie blijven nodig.

Toegepaste interventie: werken vanuit belangstelling (4 februari 2011)

Sven gaat mandjeswerken. Na lange tijd zitten er vandaag weer voor het eerst blokken in om een voorbeeld na te bouwen. Sven gaat meteen aan de slag, heel secuur worden de blokken neergezet en bouwt hij het voorbeeld na. In het tweede mandje zit een leeskaart van de speel-lees set. Sven staat op van zijn tafel en loopt met de kaart in zijn handen weg. (Ik laat het gebeuren en denk dat hij de kaart niet wil maken) Sven loopt echter naar de kast met speel- lees set spelletjes en gaat de kaart omruilen voor een andere kaart. Even later zit hij weer rustig aan tafel en maakt het spel wat hij uitgekozen heeft. Hij gaat klanken uitsorteren op middenklank zoals ui, oe, uu, eu. Zonder hulp maakt hij rustig zijn mandjes af. Hij is het lieve welpje vandaag! Door niet meteen als leerkracht in te grijpen, kreeg hij de kans om een materiaal te gaan ruilen, er van uit gaan dat het goed gaat in wat hij doet gaf hem ook de kans om positief gedrag te laten zien.

Toegepaste interventie: werken vanuit yes-set, wat wil je wel? (11 februari 2011)

Sven heeft in zijn mandje een kleurplaat. Hij wil deze kleurplaat niet maken en gaat hem verstoppen onder de kast. Ik haal de kleurplaat er weer onder uit en vraag: “Hoe komt het dat je de kleurplaat onder de kast legt?” Sven zegt: “Wil niet maken, beter morgen”. “Dus je wilt de kleurplaat morgen maken?” “Ja, beter morgen”. “En wat ga je dan nu doen?” “Muziek luisteren”. “Dat mag, je mag muziek luisteren maar wel

eerst een stukje maken van de kleurplaat en dan morgen de rest". "Oké, goed". Sven gaat weer zitten en maakt een deel van de kleurplaat, daarna gaat hij muziek luisteren. Het effect van deze interventie was dat hij leerde om eerst te doen wat de juf wil zonder daar over in weerstand te gaan. Deze manier van werken is veelvuldig toegepast. Sven weet dat de belofte altijd gehouden wordt en hij is hierdoor in staat om beter aan opdrachten te voldoen.

Toegepaste interventie: Hoe wil je werken? (18 februari 2011)

Sven moet letters kiezen bij plaatjes en woorden maken. Hij wil niet lezen. Hij zegt: "Jij doen". Ik zeg: "oké, dan doen we om de beurt een woord, wie begint?" Sven wil dat ik begin. Ik lees het eerste woord en schrijf het op. "Nu ben jij". Hij zegt: "Oké", en leest het woord. Zo werken we het blad om de beurt af. Hij vindt het een leuk spelletje en werkt goed mee. Zijn interesse voor om de beurt lezen en het gevoel ik hoef niet alles alleen te doen werkt prima. Het effect is dat hij zonder problemen meeleeft en rustig en ontspannen gedrag laat zien.

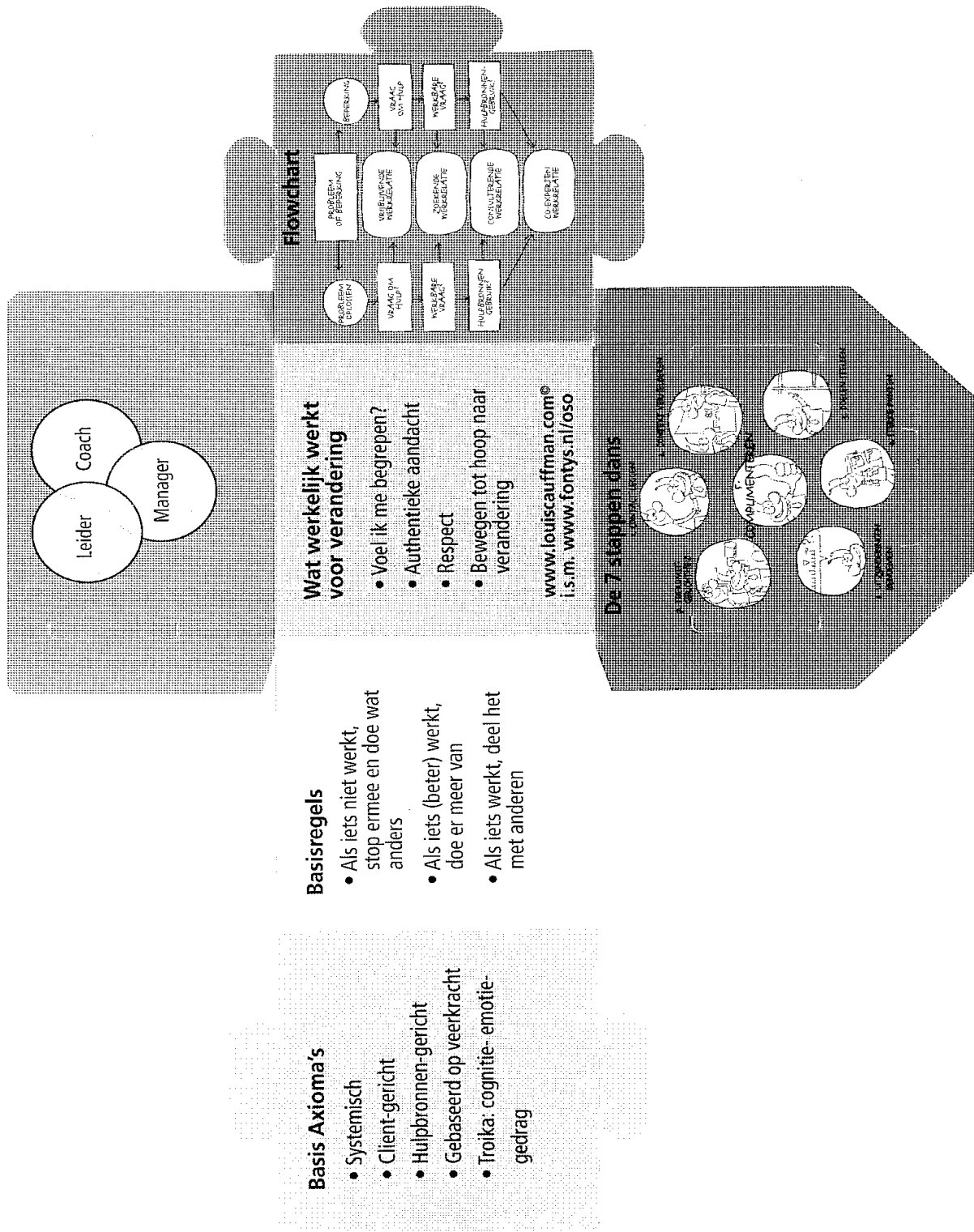
Toegepaste interventie: wat wil je doen (24 februari 2011)

Sven is aan het mandjeswerken en heeft al drie mandjes klaar. Het laatste mandje wil hij niet meer maken. Hij loopt weg van tafel en gaat bij de muziek zitten met een koptelefoon op zijn oren. Ik ga naar hem toe en zeg: "Wil je muziek luisteren?" "Ja". "Dat mag maar je moet nog wel even je mandjes afmaken". Sven loopt mee terug naar zijn tafel en maakt zijn laatste mandje af. Hij vraagt dan: "Mag ik nu muziek luisteren?" Ja, dit mag"! Ook hier werd weer gebruik gemaakt van zijn interesse. Doordat er steeds gehouden wordt aan de belofte je mag muziek luisteren maar eerst werken verdwijnt zijn weerstand en kan hij een opdracht rustig afmaken.

Toegepaste interventie: gebruik maken van belangstelling (24 maart 2011)

Sven is in een boek aan het kijken wat hij zojuist geleend heeft bij de schoolbieb. Ik kondig aan dat we gaan stoppen met lezen om mandjes te gaan werken. Sven zegt: "Heb heel goed idee, boek op tafel, eerst heel goed mandjes werken, dan weer boek lezen". Het boek krijgt een speciaal plekje op de tafel en mag open blijven liggen waar hij gebleven was. Sven gaat aan zijn tafel werken en na 30 minuten is hij klaar. Hij gaat weer verder met plaatjes kijken in het boek van de bieb. Effect geen weerstand maar rustig aan het werk gaan.

Bijlage 3. De kubus van Cauffman

Bijlage 4. Thuis schrijven (Joost)

25/11

thuis gemaakt

na v. gesprekje kids skull
wat wil je leren.

efeteling

daar is roodkapje

joris en de draak

Bijlage 5. Efteling schrijven (Joost)

~~---~~ Parelklas

Datum: 18 februari 2011

1 efteling efteling efteling

2 efteling efteling efteling

3 draak draak ~~drak~~ draak

4 draak draak draak

geschreven n.a.v. lid's skill in 20 minuten tijd met vooraf schakelspraak
we gaan voor een 10!

© Schrijven Op Maat, blokletters, hoofdletters, cijfers en leestekens

Werkbladnummer 5

bijlage 5

Bijlage 6. Schrijven met weerstand (Joost)

14/1-2011

trommel t r o m m e l

dwarstfluit d w a r s f l u i t

trompet t r o m p e t

tuba t u b a

Geschreven met weerstand,

Geen zin, ik vind het moeilijk, mag ik al stoppen, ik wil niet meer, nee niet nog een woord, is het al tijd?

Vier woorden geschreven in 30 minuten.

Bijlage 7. Schrijven zonder weerstand (Sven)

wang

wang

spook

Spook

schop

S chop

schoen

Schoen

slot

S / ot

step

Step

bril

bril

laars

l aars

leeg

leeg

schrijven zonder weerstand 24/2 - 2011

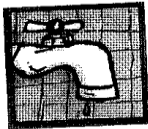
Bijlage 8. Schrijven met weerstand (Sven)

kwaa

K w o l

17-2-2011

kraan

K r a a n

deuk

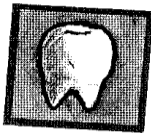
d e u k

schil

S c h i l

geschreven na enige weerstand
wil niet schrijven in schrift
wel op los papier met stickers.
komt zelf met deze oplossing

kies

K i e s

gang

g a n g

spek

s p e e k

rups

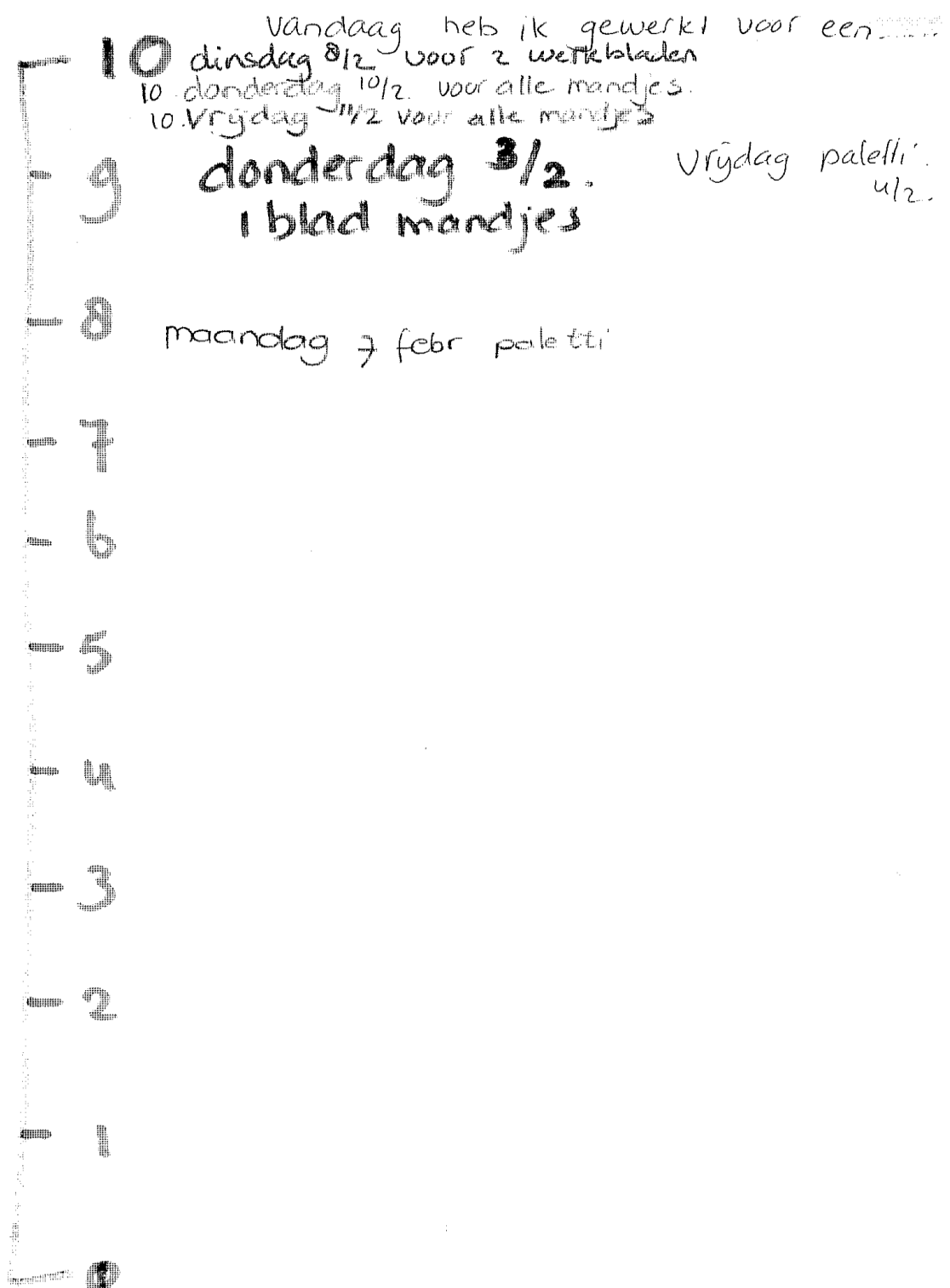
r u p s

school

S c h o o l

Bijlage 9. Eerste schalingslijst (Joost)

Bijlage 10. Tweede schalingslijst (Joost)

week	14 febr	21 febr	28 febr	21 mrt	28 mrt	4 apr	11 apr	18 apr	25 apr
maandag	met juf angelique gewerkt foto inter- view	1 1/2 ziek	8	1e mandje 0 2e 10					
dinsdag	1 mandje. picollo 9	ziek.	10						
woensdag									
donderdag	9	10							
vrijdag	10	2 mandje 8 paletti 10							